

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám József 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— © Budapest, május hó 11. © —

Krónika.

Fertő.

— máj. 9.

Minden tréfán és mókáságon túl halálosan komoly oldala is van annak, hogy a pásztorok királya, Nikita király, az elmúlt hetek izgalmaiban börzejátékon hízaltta meg erszényét. Ágyuk dörögnek, puskák ropognak, katonák egy utolsó »Anyám!« kiáltással küldik lelküket Isten felé; családok fekete ruhát öltenek és közben egy ember, egy király, valaki, akitől sok függ, élet, halál, nyugalom és biztonság, békesség és háboru, nyugodtan a börzén játszik és árfolyamkülönbszeteket nyer a könyeken, amelyeket ő indít meg, vagy ő állít el. Egyedül ő, az ő akarata és senki és semmi más.

Mindegy pedig, hogy mindez csak Montenegróban történik, hegyek piszkos vaczkában, görbe zugolyában. A kicsiny példa is nagy teret és sok időt világít meg és már a gyermek játékaiban is benne van az egész ember egész gonoszága. A montenegrói királynak üzletei nagy és rettentő perspektívát nyitnak meg, ijesztőt és dermesztőt, és a csetinjei trónterem rosszul foncsorozott tükrének lapjában az egész világhistóriát láthatja meg az, aki akarja.

A montenegrói király még a legnaivabb mind az emberi sorsintézők közt. Durván csinálja a dolgait és éppen ezért nyíltan. Ő lépleződött le leghamarabb, mert ő a legnaivabb és a legjámborabb. Hol marad az ő pásztor-király-börziánéri ravaszsága (olyan az egész, mint amikor a bácskai paraszt először játszik a börzén), hol marad ez az egész paraszti ravaszság például Kruppék mögött, akikről kiderült, hogy hadititkokat vásárolnak, embereket vesztegetnek meg a német hadseregben, gyártmányaikat külső országok számára is árulják (hogy Németország ellensége legalább made in Germany fegyverből küldhessen halált a német katonára) és ezenfelül még a francia lapokat is megvesztegetik, cikkekkel iratnak velök, véres, háborus, revanche-os cikkekkel, hogy a német hadügyminisztert ezáltal fokozottabb rendelményekre kénytelenítsék. Ezt cselekszi a Krupp-gyár, amely pedig fogalom. Majdnem egyenlő hatalom a német birodalommal. Minden német férfinemű ember azért van, azért él, azért dolgozik, egyenesen azért születik, hogy a Krupp tőkéje, gazdagsága és hatalma gyarapodjék. És Krupp az, aki azonfelül, hogy háborút akar, még erkölcstelen, korrup-

üzleteket is csinál és ezzel már a második illúziót is lerontja. Az első illúzió — régen elpusztult — az volt, hogy a katona a hazájáért hal meg, a második (még mindig illúzió!), hogy a becületes Krupp-czégért dobja oda életét. Most ennek is vége. Kiderült, hogy a katona mérleghamisítókért kénytelen életét feláldozni.

Rettentő perspektiva tárul az ember szeme elé és elárultnak érzi magát nemcsak a jelenben, hanem a múltban is. Mi minden lehetett, sőt volt is, az olasz szabadságküzdelmek, a napoleoni hadjáratok, a harminczéves háboru, tovább megyek, még a Sulla-féle csaták mögött is. Rablás, csalás, pénzcsinálás. És a régiek még legalább őszinték voltak. Ők nyíltan ajánlékoztak a vezéreknek földeket, pénzeket, rabszolgákat, elpusztított, fölperzselt királyi kastélyoknak aszszonyait és arany-ezüstneműit. Valamikor a háboru legalább bevallottan rablózlet volt és a condottiere nyíltan hirdette, hogy számára a háboru mesterség, üzlet és az volt a katonák számára is, akik szintén nyíltan zsoldért szegődtek el, hogy ennek vagy amannak az igazságnak az árnyékában meghaljanak vagy pénzt dézsmáljanak.

Később az egyéni rablást száműzték a háboruból. Viszonylag kicsi fizetésért, más pályák kereseti viszonyaihoz mérve szinte éhbérért alkalmazott fáborkok vitték a nemzetek ügyeit. Ekkor maguk a nemzetek raboltak földet, ágyut, pénzt, új honfitársakat. Ez még erkölcsös dolog is volt talán. Az egyes emberek nem igen volt haszna a dologból, a vállalkozó maga a személytelen összesség, a nemzet, a haza volt.

És most itt a legujabb fordulat. Az etikailag igazolható zsákmányláson, azon, amelyet a nemzet maga cselekszik, azon belül mások is harácsolnak. A kapitalizmusnak, a nemzeti vagyonnak nagy érdekei követelik a háborut, de közben ügynökök szedik le annak sápját, hasznát, perzentjét. Itt egy király, ott egy ágyugyár, a harmadik helyen a külügyminiszter, aki börzézik, a negyedik, az ötödiken és a hatodikon a hadügyminiszter, aki összejátszik a hadseregszállítókkal.

Elmélkedjünk még tovább erről a dologról, amelyik ugyszólván készen találja elibénk a saját elítéltetését? Nem! Vannak dolgok, ahol kár minden kimondott vagy leirt szóért és ahol csak az ökölnök volna tulajdonképp joga és kötelessége, hogy beszéljen. Ámde az ököl is az övek és a mi minden fegyverünk és minden vértézetünk, az igazság nem sokat ér ama fegyverekkel szem-

ben, amelyeket a Krupp-féle etablissement gyárt, amelyeken Nikita király is nyereszkedik és amelyektől százezrek hullanak el. Ütni vagy tünni! Csak ez a két választás marad az ember számára. És tünnünk. Tünnünk, nem mintha egy jobb jövőben bizakodnánk, de tünnünk, mert — nem tudunk ütni.

Muscadin.

A szélcsend.

Voltam hajó a vészes óceánon,
gályák között elől suhantam én,
a szél tisztelte vérvörös vitorlám,
király voltam a viharok delén.

Száz evezőm, mint száz virág, remegve
simitotta a felgerjedt habot,
de most elért a hűvös holdnak átka,
megvert egy éjfélt és én meghalok.

Az árboczaím özvegyen remegnek,
s a köteleken megfeszül a csend,
és hallgatom a mozdulatlan éjben
a csillagot, mely fölöttem kereng.

Igy nyugszom itt sok hónap bánatával,
csüggő szárnyakkal, mint egy agg madár,
a gögös gönczöl elhaló zenéje
leszáll hozzám az óriás éjszakán.

A nyári zászlóm néha fájva lendül,
a fellegeket hasztalan lesem,
s a horgonyok, e hallgatag barátok,
egyre mélyebbre vonnak csendesen.

Leesett állal alszik a legénység,
a kormányosok némán fekszenek,
s egy-egy éjféltkor, busan felriadva,
várom, egy perczig, várom a szelet...

Szabolcsi Lajos.

Éljen a szerző!

Irta: FEHÉR SÁNDOR.

A sötét nézőtérén kedélyesen csipkedte egymás veséjét a főpróba népsége: a kritikusok, az el nem játszott szerepek keserű színészei, a fel nem dolgozott drámai ötletek fölényes szerzői, és még egy-két jó ember, aki nem is akar drámát írni, se nem játszani; ezek többnyire bejutott könyvelők, akik merészen tudtak járni a folyosókon és beengedték őket a nézőtérre.

Uj ember darabja. De hol a szerző? Ki látta? Ki tud róla? Miért nincs itt?

A szerző: Vida Mátyás, pénztárosa az Első Nemzeti Bank Részvénytársaságnak, idegesen izgett a ketrecében; a rács előtt még egy csomó ember, szolgálk, zsenge gyakornokok, csendes, tompa hősök, akik közönyös rabszolgasággal hurcolják az oldalukon, kopott, fekete táskában a mások ragyogó, eleven ezreseit;

oldalukon nehéz pénzek, a vállukon, fejükön butító, életük felett röhögő nyomoruság.

A pénztáros ur kitette az óráját:

— Siessenek; tizenegy óra, zárunk.

Buzgó tolongás, repedezett, vörös öklök gomolyognak be a rácsra, a pénztáros hisztérikus, ruganyos keze szédítő biztossággal lapozza a bankókat, csusztatja az aranyakat; megszokott, a megvetésig ismert pénzalakok, oda is alig néz.

Az ajtó nyílik, csukódik, az utolsó ember is dülöngél kifelé; utközben még olvassa a pénzt; az ajtóban megáll, újra olvassa; aztán félszeg gyávasággal visszalendül a rácsra.

— Kérem, husz koronával kevesebbet tetszett adni.

A pénztáros tudja, hogy ez lehetetlen. A szeme, a feje is tévedhet, de a keze, az pontos, finom, milliós idegrugón járó egyéniség; az el nem téveszti. Mégis, kivesz a pénztárból husz koronát, odacsapja.

Az ember bámul. Ilyen még nem esett; máskor gorombaság van s kisül, hogy a pénztáros jól számolt. Bárgyu tekintettel mered hol a husz koronára, hol be a rács mögé.

— No, menjen. Megkapta, hát menjen.

Lecsapja az ablakot s reszkető fáradtsággal dül be a székbe. Az óráján fél tizenkettő lesz, a főpróba már megkezdődött. A darab. Ó, a darab. Most megy a munkásvezér az igazgató elé, az ajtó mögött ezer goromba torok, kétannyi buta, ólmos ököl. Vajjon mit szól hozzá a kecskeszakállas kritikus; mert azon fordul meg.

Rácsap az öklével az íróasztalra s utána felsziszszon a fájdalmas ütéstől. Mindig csak a darab, tele van a feje, az idegei mind odafutnak a darabba, egészen hozzá van kötözve minden érzése, gondolata. Minek ir egy pénztáros darabot.

Az asztalon tintafolt. Szép, kerek paczka. Mégis, ott az egyik szélén csorbás. Hogy ezt eddig nem vette észre. Ki kellett volna rajzolni szép kerekre, már régen. Csak az szép, ami sima, szabályos. Az élet is. Ha laposan, pontos vonalak között terül. Nem jó, ha kicsorbul, ha kiugrások törnek meg. Lám, az ő élete is. Milyen szép, buta pénztáros-élet volt, aztán megírta ezt a darabot. Mi sodorta őt ki a békés kerekégből, miért kellett neki ezzel a fájdalmas átokkal kicsorbitani az életét?

A pénztár két ajtaja gögös nembánomsággal tárva. Belenéz. Bankók, aranyak. Az egészséget úgy látja, mint egy fekete, utálatos, vastag ördögöt, kitátotta a pofáját, belül kék meg piros nyelvecskék, csillogó fogak kigyóznak, rezegnek, incselkednek. Dühbe jön:

— Henczegték? Kitépem a nyelveket, kitöröm a fogakat, az egészséget szanaszét taposom. Utálatosak. Henczegték? Úr vagyok még! Uratok!

Végigdörzsöli ököllel a homlokát. Forró. Belül is. Pedig nagyszerűen hideg pénztáros-fej volt ez azelőtt. A pénz azelőtt is incselkedett: csak mosolygott rajta. Ura volt a bankóknak, aranyoknak, száraz kézzel tett-vett köztük, számolta, rakosgatta, mint lázadásra, hatalomra kész, de hideg erővel lenyügözött rabszolgákat.

S most henczegnék. Szemtelen vigyorgással tátja az ördög a torkát, a nyelvek feléje nyulnak, visszahúzódznak, az aranyak élükre állnak, gurulnak körbe, feléje, tőle.

Becsapja az ajtókat. Pontos, vastag dördüléssel csukódnak, semmi ingás, döngés. Biztosan, szilárdan áll a szekrény, az ura meg reszket a székben.

Egy hónapja. A darab már a színházban volt, már tanulták. Gyöngéd szerelemmel kutatta, hogy mit mondanak a színészek, szeretik-e, lesz-e belőle valami?

A lelke elvált az Első Nemzeti Banktól, beköltözött a színházba, ott élt, tüzesedett a művészet izzó, kinzó, homályos gőzében, esténként pedig Vida Mátyás, a banknak ellendült pénztárosa duhaj mulatságokban tobzódott apró, még rövidruhás kórista-lányokkal. És azok beszéltek neki a darabról, közben pénzt ettek, rengeteg pénzt, többet, mint amennyivel egy pénztáros etethet.

Egy délelőtt ott ült a ketrecében. Az ördög kitátotta a száját. Mérges lehellet csapott ki belőle. Halk, kigyózó hangok jöttek, ki nem fizetett, szorongató váltókról sziszegtek, mézes szavak nyultak ki... a darab, az ugyanis sokat hoz, abból vissza lehet tenni... tompa szükségérzettel belenyult. Markolt. A keze szokatlan mozgása a pénzek közt, a szemének számolás-nélküli kincsfalása forró lázba tüzelte. Markolt, dőzsölt, volt vagy százezer korona. A rabszolga elhatalmasodott, Vida Mátyás, a pénzek ura alázatos vágyakozással megadta magát neki.

S ma szemtelenül henczegnek a pénzek. Persze.

Háromnegyed tizenkettő. Az első felvonásnak biztosan vége. Neki ott kéne lenni. Miért nem megy el? Itt ül és vár. Mire? Persze. Leszámolás lesz.

A hivatalnok urakat megkérték, hogy senki el ne hagyja a bankot; ő tudja, miért. Gyanu-kigyócskák siklottak a levegőbe: a pénztáros ur tegnap nem volt hivatalban, előtte egész éjjel mulatott, nőekkel, pezsgő, cigány, pénz... istenem, hisz ezt meg lehetne érteni; a darab láza, közel van, az ember barátkozik a színészekkel... Hát most pénztárvizsgálat lesz. El kéne menni. Nem lehet. Biztos, hogy a házat titkos kémek, rendőrök őrzik. Elfogják, aki menni akar. Mégis, hátha keresztülsusztatna. Itt nem tud maradni.

Esztelen elhatározással feláll. Veszi a kabátját, kalapját. Ki a lépcsőre, le, senki. A kapuban szeretne megállni, óvatosan körülnézni, nem mer, csak kimegy rajta, közönyösen, ravasz nyugodtsággal. A sarkon ujságot vesz, olvassa. Oldalt sandit, egyszer félig hátra is fordul, ki tudja, hányan kísérik. Aztán megáll. Várja a villamost. Beül. Ott senki se szállt fel. Mi az? Nem is figyelik? Ahá. Odabenn az a vastag, aranyláncos. Számár, olyan, mint egy vidéki bérlő, azt hiszi, őt megtevesztheti; egy megállóval előbb ült fel.

Most lelép. A vastag ülve maradt. Persze. Kézről-kézre adják. Talán tizen, tizenötön is figyelik. A színházhoz kellene menni. Nem lehet, ott biztosan várják, hátha a bankban rá is jöttek már és keresik. Istenem, sietni kell, haza már nem, de összevásárolni, amit kell, és elutazni.

De a darab? Este se legyen itt? Nagy, óriási siker lehet, talán sűrű, rengeteg pénzeket hoz, hisz erre gondolt akkor is, amikor, amikor... belemarkolt. Vissza lehetne adni, csendben, titokban az egészét. Nem lenne semmi... Czikázva futkos kis, ismeretlen utcácskákban.

A bankban ekkorára már összeültek az igazgatók. Mit kell tenni? Több mint százezer korona hiányzik. S meg is szökött. Hogy nem őriztették a kaput. Gondolhatták volna. Nem volt elég megkérni a tisztviselőket, hogy el ne menjenek. Akinek sürgős volt, el is ment. Aztán összevesztek azon, hogy ki a hibás. Egyikük, akinek a felesége angol felolvasásokra jár, azt mondta, hogy maradjon csendben az egész, ma lesz az első előadás valami darabjából, úgy tudja, hogy az ilyen számársággért fizetni szoktak, hátha visszatérülne valami. A többi lehurrogta. Csak a színházzal ne kezdjenek, azt nem szabad belekeverni egy komoly pénzügyi intézetbe. Meg aztán mennyi térülhet vissza?

Végül megállapodtak benne, hogy a rendőrség azonnal keresse; talán még el se utazhatott, vagy, ha

igen, akkor sincs messze. Hogy jobban menjen, ötezer koronát adnak annak, aki elfogja. Hiszen a pénzt még el se költhette, hátha legalább a fele visszajön.

Vida Mátyás az ő ötezer koronával megdrágult fejét, zugó, dagadó, felforrzott fejét dühös elszántsággal vitte neki a veszedelemnek. Ott csetlett, tüntetett magával, ahol a legtöbben járnak. A kis utcákból visszakerült a nagyokba, folyott bennük a többi lőtőfutó emberrel, nekiütődött egy-egy élesszeműnek, vastagizmunak, azt hitte mindegyikről, hogy detektív. Egészen megvadult estére, szinte kiálltotta:

— Én vagyok. Nesztek. Hires ember, kell-e?

Érezte a hírességét. Még az utcákon senki se tudta, hogy ki ő. Senki se törődött még vele. De ő szinte felkínálta magát; a fejébe ment a saját, nagy érdekessége.

Hideg párákba keveredett, füstölt az emberek lehelle. Vida Mátyás hét óra után ott ólálkodott már a színház-környéki utcákban. Asszonyok, lányok, fehér főkötőkkel a fejükön, fázós sietéssel ringatták édes testüket a színházba: mosolygó, járó cukorsüvegek. A szerző belemosolygott az arcukba, beledugta fejét a kilehelt párájukba. Mind az övé volt, mind az a sok ember, asszony ő érte, ő hozzá megy; az ő szavára.

A fejében ravasz óvatosság kezdett terjengeni. Meg kell tudnia, hogy mi van a darabban. De vigyázni, a környék veszedelmes, lesnek rá biztosan. Nem megy közelebb. Csak itt, a kapualjakban fog meghuzódni, hallgatózni, megvárni, amíg kijönnek az emberek.

Benn a színházban megkezdtek. Az ezerfejú megigazitotta az ülést, üdvözölte a szomszédokat, kifujta az orrát, s mire ezekkel elkészült, a szinpadról már izgató, vérbe, idegekbe taposó szavak rohantak le, a homlokok összeráncolódtak, komor, zord, haragos emberek lettek a nézőtérén, még egy hatalmas izgalom; aztán fellélegzés, vége az első felvonásnak, vihar, taps, kiáltozás, majd egymásra bólintanak az emberek, hogy nagyszerű, az asszonyok végre egészen kinyitják a félve zörögтетett cukros papirokat.

Zajongó, mozgalmal felvonásköz, egyszerre csillogó láz zuhog szerteséjjel; esti lapok jöttek, borzasztó, a szerző sikkasztott, három egész hasáb róla, ötezer korona, aki elfogja, istenem, mi lesz, itt van-e, no, ez rettenetesen érdekes.

A színház igazgatója ugrál erre-arra, dörzsöli a kezét, még nem tudja, óriási botrány lesz-e, vagy száz előadás, de nagyszerű dolog, épp ma pattant ki.

A függöny felrohan. Mindenki izzó kíváncsisággal hallgat.

A szerző nézi a színházat. Fál mentén, sompolyogva húzódik közelebb, tovább nem lehet, ott igen világos van. Ni, ez nagyszerű, ez a sötét kapumélyedés. Itt ki lehet várni a végét.

Lázasan rohanó negyedórák. Vida Mátyás fejében lejátszódik az egész darab, most vége a második felvonásnak, mit csinálnak az emberek, tudják-e már? Utolsó felvonás, a nagy, vaskos erejű jelenet, van-e tombolás? Vége. Most kell végződnie, talán vad ordítás a szerzőért, biztos, hogy hívják, ő megy, muszáj menni, akármilyen, nagyot liheg, kiugrik a kapuból; ekkor széttáru a színház fala, meleg, felcsigázott embertömeg zudul ki és szétömlik ezerfelé.

A szerző már ott czikáz közöttük, lesi a szájakat, a hallása idegpattanásig feszül az ezerfelé figyeltől.

Siker. Óriási lelkesedés, rengeteg taps, a szerzőt tíz perczig hívták. Ezeket a ragyogóan színes rongyokat gyömöszöli be habzsolva a feje. Tovább megy. Hallani akar még. Ekkor a nyakára vastag, husos ujjak kap-

csolódnak. Rögtön eleresztik, ő arra villan: bajuszos, vastag szájból zug feléje:

— Jöjjön. A rendőrségtől vagyok.

Sűrű, kis sziget torpan össze hirtelen egynehány emberből. Még nem értik. Ekkor felismeri valaki:

— A szerző!

Vida Mátyás lendít egyet a testén. Éles erő villan az izmaiba, szétcsap, már kinn van, már rohan, be, sötét utcákba, nagy, kétségbeesett ugrásokkal.

A sziget megmozdul. Hajrá! Utána! Ott rohan a szerző. Utána huszan, aztán többen, sokan, legelőször egy csilinderes, zsöllyében volt, nagyszerű futó, néhányan a támlásszékekből, egy-két asszony is, rohanó cukor-süveg, most a karzatbeliek törnek előre. Jobbra az egész, hogy fut a szerző! De a csilinderes már ott van, gáncsot vet, ez sport-ember, Vida Mátyás elvágódik. Tizen is segítenek föltápáskodni. Aztán fogja mind.

A szerző áll, liheg, fujtat, körülnéz, nem érti. Hisz ezek élveztek, gyönyörködtek, tapsoltak.

Felharsan valahol:

— Ötezer korona. A fele az övé; az a csilinderes, ott.

Aztán megindulnak, ott a rendőr is, karonfogja.

Vida Mátyás csendesen szól a megvérezett szájából:

— Kocsiba.

Kerül az is. Mikor beülne, odasikkan a fülébe:

— Eljen a szerző!

Arrakap a szemével. Szurtos, kis inas ordít, kalapját felhajítja a levegőbe, aztán belerug, három másik gyerek verekedve kap utána.

Aztán csak tompa, sötét kocsirobogás.

Toll és tör.

— máj. 9.

APPONYI ALBERT MINDEN PÁRTJÁT eltemette és mindegyiket túlélte. Nem volt még párt, amelyet föl ne áldozott volna a politikájáért, és nem volt még párt, amelyért föláldozta volna — magát. Olyan volt mindig, mint a rossz szerető, aki nem ugrik a kedvese után a kutba. Nem ugrott Sennyeyék után és nem ugrott a méisékelt ellenzék után, nem ugrott a nemzeti párt után és nem ugrott a szabadelvűpárt után, nem ugrott a kiszakadt negyvennyolczasok után és nem ugrik a szövetség ellenzék után sem, amelyet most kerget öngyilkosságba a szerelmével. Az egész magyar politika, a legutolsó harmincz esztendő: egy óriási temető, csupa fejfa, csupa halott és valamennyit egy özvegy gyászolja, — Apponyi Albert. A szövetség ellenzék halála abban a percben ki volt mondva, amikor Apponyival lépett az oltár elé; de itt könnyen megjárhatja a gróf, — a haldoklóknak ugyanis az *utczán* is vannak barátai, akik könnyen üldözőbe vehetik a kékszakkált, és azért nem árt, ha a parteczedulákra rányomatja: koszoruk és kövek mellőzése kéretik.

SASVÁRI SINKOVICH GÁBOR, *muraszombati színházigazgató* pedig, végigszenvedvén a szezón, látta, hogy e mesterségből megélni nem lehet. Visszatért tehát eredeti iparára, a borbélyásra és most ugyanazokat a vendégeket nyírja és beretválja, akiket eleddig szórakoztatni próbált. Sasvári Sinkovich Gábornak melegen megszorítom a kezét. Nem mert a munka.

nem szégyen, vagy mert a borbélyipart nagyra tartom, vagy egyéb ilyen banális okokból. Hanem: mert megkezdte a nagy visszatérést, amelyet a többi kollégája most már talán szintén követni fog. Tessék elhinni, hogy mindabban, ami hazánkban színházigazgató, okvetlenül egy borbély rejtezik. S ha nem borbély, akkor suszter, legjobb esetben pedig kereskedősegéd. Csak idő és megvakarás kérdése, hogy a direktorból mikor lesz ismét az, ami eredetileg vala. Érdekes csak az, hogy színházigazgató az ember minden kvalifikáció nélkül lehet, illetőleg a borbélyi kvalifikáció csakugyan kvalifikál a színházigazgatásra, mint a suszteri; ellenben színházigazgatóból borbély csak úgy lehet az ember, ha megelőzőleg a borbélyi minősítést már megszerezte. Ez súlyos adat a színházigazgatói pálya ellen. De nem baj. Vannak dolgok, amiket csak meg kell kezdeni. Nem tudom, hogy mit szólnak az összes iparágak, de én roppant örömmel látom az egészséges irányzatot. Inkább legyenek jó borbélyaink és semmilyen színházigazgatóink, semminthogy a mostani állapotot perpetuáljuk. Most nagyszerű borbélyok vannak, akik színházat igazgatnak, ellenben hiába jelentkezem a színházigazgatónál. Okvetlenül irodalomról akar beszélni velem, ahelyett hogy azonnal hozná a szappant és szépen megberetválna.

AZ ÜGYVÉD ÉHES VOLT és megebédelt a Vampeticsben. De nem fizetett és száz újságon keresztül a bíróság elé rugdalták, mert... nem mert megebédelt, hanem azért, mert a Vampeticsnél ebédelt. »Ha éhes volt, lopott volna a péktől kenyeret« mennydörgött a királyi ügyész. Hát persze, persze, ha éhes volt, lopott volna kenyeret, de — Istenem — ha nagyon éhes volt és ha a pék ott állt az ajtóban! Már Mária Antoinette is kijelentette, hogy akinek nincs kenyere, az egyen kalácsot; akkoriban vérpadra vitték az embereket az ilyen szociológiáért, ma, szerencsére, csak a bíróság elé. A bíróság bölcs volt és emberi volt, mint maga az isteni igazságszolgáltatás és fölmentette az ügyvédet, aki evett, mert éhes volt. És még azok is örülnek, akiket a királyi ügyész lecsukatott, mert — kenyeret loptak a péktől.

BERNSTEIN, a német szociáldemokrata-párt revíziós mozgalomának vezetője mondotta, hogy neki a cél semmi, a mozgalom minden. Bernstein szavaira gondolunk, amikor a női választójog nemzetközi kongresszusának budapesti hölgybizottságát tanácskozni látjuk tea és fagyalt mellett. Előkelő helyen, nagyon finom szálló étkezőtermében gyülekeznek, ahol finom teát főznek és pompás fagyaltot készítenek. A tea és fagyalt izlik, tehát bizonyos, hogy a hölgyek kitartanak az előkelő szálló és a nők választójoga mellett. S valameddig a tea és fagyalt kitűnő, nem kell attól tartani, hogy a mozgalom lanyhulni fog. És higgyék el, hogy a nők választójogi kérdésében ez a lényeges. A teázás, fagyaltozás — minden, mert ez a mozgalom. És a cél? A csütörtöki értekezleten csupa divatos hölgyet láttunk a teásasztalok mellett. Meglátszott rajtuk, hogy semmi se drága nekik, ami divatos. A nők választójoga is ilyen divatcikk mostanában. Hozzá tartozik minden divatos hölgy garderoberéjához. A divat kissé drága, mert sok idővesztéssel jár és még több tea- és fagyaltfogyasztással jár. De hát a hölgyek ráérnek. Az idő futja a maguk idejéből, a teára és fagyaltra pedig telik a férjek keresetéből.

Emőd Tamás versei.

Kurucz takarodó.

Jődögél-nődögél nagy idegen felleg
 Átvedlek labanczczá, ha sehung se kellek,
 Letépem vállamról a Rákóczi rojtját,
 Nékem mán a rajtát német szón rikoltják,
 Se ingem, se kapczám ez a rongyos fajta,
 Eb a lelke rajta.

Párduczbőr a plundrá, tudja Isten hányszor
 Aszalta nagy hévség, vasalta vad zápor,
 Együtt kószáltam a kőszáli sasokkal,
 Egy szállásom volt a dühödt farkasokkal,
 Lánynak sose küldtem galambszárnyon postát,
 Vasat hordtam, ócskát.

Duskálhatnék én is grófok asztalánál,
 Nékem is nyitódnék ezerszép virágszál,
 Nyusztrémmel szeghetném én is a mentémet
 Tehetném a lánynak illendőn a szépet,
 De nem volt rá soha gálás érkezésem,
 Vasér' voltam Bécsben.

Testálom magamat már most a pokolnak,
 Kiben az pápista papok rostokolnak,
 Takarodót fűttak, veres az ég alja,
 Én leszek a császár legbuzgóbb vazallja,
 Aki tehet róla, régen rothad az mán
 Ebek harminczadján.

Hírek Hispániából.

Sasok repdestek a tenger felett ma
 És partra léptek az új légiók,
 Vén szolgád Róma, fiatalos szívvel
 Lesi a friss hirt meg a régi szót.
 Gonosz táj ez, hideg táj, félvad ország,
 Rossz házigazdák a hispán hegyek,
 Öreg szolgád örömmel hallja Róma,
 Hogy Czézárnak fia született.

Be jó lehet most otthon melegedni, —
 Mi itt falvakkal fűtünk, hogyha fagy,
 Vörös a tűz, a vér, a tör, a tóga,
 Vörös a tábor, a tenger, a nap,
 Vörös perpatvar ágál a seregben
 — Égetőbb kérdés Rómám lehet-e? —
 Hány font vajjon már az isteni gyermek?
 Szépül? A szeme kék vagy fekete?

Ha megnő, jogra Czézár ne tanítsad,
 Meddő dekorum és merő szabály,
 Görög zene, virág, bor, asszony és táncz
 Gyönyörködtesse, hogyha szive fáj;
 Ő csak szeressen; itt Ibériában
 Fürgék, feketék és forrók a nők,
 Márványra cseppent vér a szüzek ajka,
 — Ide küldd Czézár, ha majd nagyra nőtt.

A bucina danol már. Itt az este.
 Orcus ködöt fuj és a fény kihál.
 Üzend-meg Rómám, nem nyugós a gyermek?
 — S mi van Pompeius légióival? —
 Holnap megyünk a hispáni hegyekbe
 És lándzsavastól zug-zeng a világ
 Herkules két nagy oszlopáig. Ave
 Csókoltatom a Czézár kisfiát.

Otthon szótt legenda.

Csupa sirdomb és holdfény ott a rét,
 Csak a püspökvár csöpp mécsse lobog,
 Ködöbe halt ház kék ablakában ül
 És tollat foszt négy kis kisasszony ott.

A csönd tavában elsülyedt a kert,
 S a rózsailat elszállt, mint a nyár, —
 Az ut, a kut, az údvar sűrű gyom,
 S ha szól a szél, nem-sóhajt rá a zár.

És két öreg is ül benn, két öreg,
 Hajuk fehér és fényes, mint a len,
 A püspökvárban lassu zene zeng,
 Ha megágyaznak nekik odabenn.

Kis ködkastély kék erdő fái közt,
 A parkja holdfény, sirdomb és moszat,
 A két öreg nyolczkor feküdni mén,
 S a négy nővérke tollat fosztogat.

Krónika II.

Feminista kéjutazás.

— máj. 9.

Szeretném, ha az asszonyok írója volnék és a ra-
 jongásuk tüzén melegedhetném. Mert most juniusban
 itt lesznek minden nemzetek kulturrajongói az ő pom-
 pás furcsaságukban, gyengéd reform- és csipkeszok-
 nyával a derekuk alatt, Jákob nőies kezével... de a
 hang az Ézsaué lesz, azé az első cinikusé, aki akkor
 mibe sem vett egy tál lencsét, amikor anyagi elő-
 nyökről volt szó. Több ezren lesznek itt Budapesten,
 és milyen szép volna, ha én, mint az asszonyok írója,
 gyönyörű és borus Hamlet-fürteimet ölükbe fektet-
 hetném. Nagy bizsergések járnak végig a gerincoszlo-
 pomat, olvasván, hogy itt lesznek: missis Carrié Chap-
 man Catt, missis Helen Lorin Grenfell, missis Ben
 B. Lindsey, miss Charlotte Perkins és rev. Anna Shaw
 és a többiek, akik részben missisek, részben missek,
 részben rev.-ek, részben pedig legalább lélekben misz-
 terek és maszterek. Ha asszonyok írója volnék, ott
 ülhetnék majd a középben, miközben köröskörül odaadó
 térdeléssel fetiroznának, ruhájuk illatszerével bódí-
 tanának és lesnék ajkamról a szivarfüst kékjébe bele-
 sziporkázó elmésségemet. Én láttam, hogy így tettek
 annak idején Sir John Cockburnnel, aki pedig nem

is egy borusfejű Hamlet; csak férfliga-elnök és jóra-
való arcú öreg ur, mégis megengedték neki az Oféliák,
hogy fejét az ölükbe fektesse. Hiába, a legtombolóbb
és legádázabb suffragette-világon is legszebb dolog
férfinak lenni és kegyesen fogadni asszonyi megvetést,
melyet oly hódolattal tudnak ők a férfi lába elé rakni.

Egyért azonban még sem bánom, hogy nem va-
gyok férfliga-bajnok és asszonyok rajongottja. Olva-
som ugyanis, hogy a nők választójogi világszövetségé-
nek kongresszusi rendezőse a budapesti sajtó előtt
bejelentette, hogy a feministák nagy része családostul
fog Budapesten tartózkodni. Tehát itt lesznek a férfiek
is, ami lényegesen változtat a helyzeten, mert meg-
bontja a fesztelenséget, másrészt pedig a férj jelen-
létével zavarja a kongresszus esztétikáját.

Igaz ugyan, hogy missis X. és missis Y. a nagy
kérdések komplexumába a családi élet tisztaságát és
patriárkális jellegét is be fogja paragrafózni, amit
az oldalához simuló férj jóságos és engedelmes fej-
bólintással fog helyeselni; de ugyanakkor öladysége
gömbölyödő Venus-mellét veregetve fog tiltakozni a
feleség háremhölgyi minősége ellen, aminek erején
mégis csak kikezd a megjelent férj, vőlegény, vagy
házibarát, értvén család alatt ezt a kettőt is, főleg az
utóbbit. Férjek és házibarátok jelenlétében nem óhaj-
tok rajongott író lenni, pláne kongresszusokon nem.

Ki volt már valaha ilyen nemzetközi kongressz-
szuson? Aki volt, vagy aki látott ilyesfélét, az tudja,
hogy a kongresszus nem egyéb módosított és felfris-
sített, egyben pedig olcsó nászutazásnál. Orvoskongressz-
szusoknál és jogáskongresszusoknál mister B. megír
egy kis tanulmányt, amelyet pro forma az egyik
szakosztályon felolvas, egyébként azonban missis B.-vel
az oldalán különböző szállodák lakosztályaiban egy-
kori nászutjának emlékeit idézi fel és kongresszusi
ebédek után tavaszi gyönyörűségeket él át.

Azt hittem, hogy a feministák kongresszusa más-
féle lesz; azt hittem, hogy missis és miss és rev. nőies
pompájának teljes elhagyottságában fog a férfligával
vállvetve a kérdések komplexumába markolni; azt
hittem, hogy a kongresszusi cél fontosabb lesz a
kongresszusi eszköznél. Ezt az illuziómat azonban
teljesen elrontotta az a bejelentés, hogy a hölgyek
családostul fognak részt venni a kongresszuson. Nagy-
sád, ezt nem hittem volna öntől. Ez megingatja az
ön komoly szándékaiba vetett meggyőződésemet.

Mi a fenét szónokoljak én az ön jogairól, az ön
kivivandó és megdönthetetlen jogairól; mi a manót
tartok előadást a nő szociális jelentőségéről, kul-
turfejlesztéséről, és mi az ördögöt győzzem meg önt
arról, amit nem is hiszek és amiről ön már rég meg
van győződve; ha ön nyomban a szakosztály ülése után
karonfogja mistert és reverendet, elmegy vele a Mar-
git-szigetre és örül az életnek! Hát szabad önnek apos-
tol létére a férj oldalán résztvenni az élet burzsoá
szépségeiben? Szabad önnek ezzel a megnyugvásával
ellentmondani a harcnak, melyet hirdet és amelyre
rácáfol a kongresszusi szokások bénító idillikussága?

Akkor már mégis csak jobb szeretem a militáns
propagandát, a harcos mozgalmat, a férfifejek betö-
rését, szidalmak bombáját és pofonok puffogatását.
Egy reformszoknya és egy szónoklat még nem forra-
dalom; annál kevésbé lesz akkor, ha családostul kon-
gresszuson merülnek fel bankettek és kirándulások
keretében, felmelegített nászuttal egybekötve.

Bizony; a családot otthon kellett volna hagyni.
A férj jelenléte nélkül kellett volna lefolynia a kon-
gresszusnak. Ugy szebb lett volna a bankettezés is,
érdekesebbek lettek volna a kirándulások és eset-
leg pofonok is csattantak volna a férfiak arcán. Poli-
tikát, reformokat és forradalmat évezredek óta min-
dig a családi élet keretén kívül kovácsoltak férfiak
és nők vegyesen.

Nem hiszszük, hogy a feminizmus forradalmát
a békés házi tüzhely melegén sütkérezve fogják meg-
csinálni. Ez a budapesti kongresszus sem lesz egyéb
pezsgők és szendvicsek ingyen való elfogyasztásánál.
Az asszonyok eljönnek ide kimenőre, de magukkal
hozzák a férjeiket is.

Maitre Jacques.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(2)

Írta: HEINRICH MANN.

Az egyik tanuló egy patkányszürke, alázatos és
alattomos ficzkó, akinek semmi más élete nincs, mint az
iskolai és aki folytonosan kéz alatt hadakozik a zsar-
nokkal: ez Kieselack; vagy a másik, egy erős bamba
kölyök, aki a zsarnok szellemi fölényével szemben
állandó zavarban van, — mint Ertzum. De annak a
Lohmannak, annak már úgy látszik hogy nem is
imponál a zsarnok! Ronda lassacskán főni kezdett
a rosszul fizetett autoritás megaláztatásaitól, hogy
akármelyik alárendeltje elegánsan szabott ruhában
feszíthet és csörgetheti előtte a pénzét. Ez egyszerre
tisztán állt előtte, igen, ez szemtelenség, semmi egyéb!
Hogy Lohmann ruhája sohasem poros, hogy tiszta
kézelőt visel és ilyen pofákat vág, az mind: szemtelen-
ség. A mai dolgozat minden tudása, amit az iskolán
kívül szerzett és — a legszörnyűbb dolog — Frölich
Róza kisasszony, a művésznő. Mindez: szemtelenség.
És kiderült, szemtelenség az is, hogy Lohmann Rondát
nem nevezte a csufnevén!

Ronda felkaptatott a meredek uton a tornyos
házak között, egy templomhoz érkezett, ahol erősen
fujt a szél, malaczlópóját maga köré csavarta és megint
ment lefelé. Most egy mellékutca következett, és az
első házak egyikénél Ronda megállott. Jobbra és balra
a kapu mellett két faszekrényke függött, amelynek
drótrácsa mögött a szinlap volt felragasztva, Tell
Vilmos szereposztásával. Ronda előbb elolvasta az
egyik szekrénykében, azután a másikban. Végre félén-
ken körülnézett és belépett a nyitott kapun. Egy kis
ablak mögött a lámpa mellett egy férfi ült; az izgatott-
ságtól csak nehezen birta Ronda felismerni. Ezen a
helyen már legalább husz esztendeje nem volt; és a
zsarnok aggodalma szállta meg, aki elhagyta szokott
terrénumát; még félreismerhetik, a közelébe léphetnek,

arra is kényszeríthetik, hogy egyszerűen úgy cselekedjék, mint más közönséges halandó.

Jó darabig álldogált az ablakocska mellett és halkán krakogott. Miután ennek semmi eredménye sem lett, meggörbített mutatóujjával bekopogott. A fej az ablak mögött feljött és azonnal kinyílt a félretolt rács mögül.

— Mi tetszik? — kérdezte rekedten.

Rondának eleinte csak az ajkai mozogtak. Egy-másra meredtek ő és a kiérdemült színész, akinek a vonásai mélyek, kékfeketék voltak, az orra hegye lapos és csiptetőt viselt. Ronda dadogott:

— Kérem szépen. Szóval önök a Tell Vilmost játszzák. Nagyon szép önöktől.

A pénztáros válaszolt:

— Azt tetszik talán gondolni, hogy passzióból csináljuk?

— Persze, persze — hebegett Ronda, mert félt a bonyodalmaktól.

— Csupa üres ház. A várossal azonban szerződésünk van és néha muszáj klasszikusokat is adni.

Ronda most már szükségesnek látta, hogy bemutatkozzék:

— Én vagyok tudniillik a hetedik osztály osztályfőnöke, az itteni gimnáziumban, a nevem... Ron... Gonda...

— Örülök. Nevem Blumenberg.

— Én az osztályommal szívesen végignézném egy klasszikus költői mű előadását.

— Ő ez igazán kedves öntől, tanár ur. Ha megmondom, nagyon örül majd a diri.

— De — mondta Ronda és felemelte az ujját — a mi Schillerünk ama drámájára lennének kíváncsiak, amelyet az osztályom olvas, tudniillik ugyanis — *Az orleansi szüz-re*.

A színész ajka lekonyult, lehajtotta a fejét és alulról — gyászosan és szemrehányóan — sandított fel Rondára.

— Rém sajnálom. Mert tetszik tudni, ezt újra be kellene tanulnunk. Hát a Tell Vilmos nem lesz jó? Az ifjuság számára ez is megfelel.

— Nem, — szólt Ronda — ez semmi esetre sem. És a legfontosabb, — jól jegyezzük meg!

Ronda lélekzetet vett, a szíve dobogott:

— A legeslegfontosabb Johanna személyesítője. Mert ennek valami igazán fenkölt színművésznőnek kell lennie, aki a tanuló ifjusághoz egészen közel tudja hozni — nemde ugyebár — a szüz főséges alakját.

— Persze, persze — mondta a színész mély meggyőződéssel.

— Én a magam részéről az önök egyik színművésznőjére gondoltam, akit — reményem, nem ok nélkül — sokszor hallottam dicsérni.

— Ojjé.

— Frölich Róza kisasszonyra.

— Kire kérem?

— Frölich Rózára — és Ronda visszatartotta a lélekzetét,

— Frölich? Az nincs is nálunk.

— Biztosan tetszik tudni? — kérdezte Ronda mekegve és halálos zavarban.

— Bocsánat, nem vagyok paralitikus.

Ronda most már rá se mert nézni a színészre.

— De hisz akkor...

A színész segítségére sietett:

— Valami tévedés lesz.

— Igen, igen — mondta Ronda gyerekes hálával.

— Bocsánatot kérek.

És jobbra-balra bókolt, amíg kifelé ment.

— De kedves tannár ur, talán mégis beszélhetünk a dologról. Hány jegyet parancsol? Kedves tan....

Ronda az ajtóban még egyszer sarkon fordult, mosolya eltorzult, félt az üldözőjétől.

— Bocsánatot kérek.

És menekült.

Eszrevétlenül jutott le az utcára és a kikötőbe. Körülötte a zsákhordólegények lépései döngtek, mások a padlásablakokba kiabáltak fel harsányan. Az egész kikötő büzlött a haltól, a kátránytól, az olajtól és a spiritusztól. Az árbocok és kémények a folyó ágyán már egymásba olvadtak az alkonyi sötétségben. A sürgés-forgás közepette, a mely napszállat előtt sietve fellobogott, Ronda tépelődve baktatott tovább. Két dolog foglalkoztatta: hogy lehetne Lohmannt megcsipni és hogyan lehetne Frölich színművésznő tartózkodási helyét megtudni.

Meglökdösték, angolos eleganciával öltözött urak, akik szállítólevéllel a kezükben loholtak jobbra-balra, és munkások, akik azt ordították feléje: »Vigyázz!« Az általános sietség őt is magával ragadta; mielőtt felocsudott volna, benyitott egy ajtón, az ajtó szemöldökfájára ez volt írva: »Borozó« és még valamilyen svéd vagy dán felírás.

A boltban felgöngyölt kötelek heverték, kétszersült és sok kis, erősszagu hordó. Egy papagály rikácsolta: te számár, te számár! Néhány matróz ivott, mások zsebreguggott kézzel beszéltek egy óriási, veresszakállu ember gyomrába. A veresszakállu kibontakozott a pipafüstfelhőből, jó ideig tartott, míg ez sikerült neki, a pult mögé állott, úgy hogy a fali karlámás bádögreflektora intenzív fényt vetett tar koponyájára, rátette mancsát a boroskannára és otrombán kérdezte:

— Akar valamit tőlem az ur?

— Adjon nékem — kérte Ronda könnyedén — egy belépőjegyet a nyári színházba.

— Mi... mit akar? — kérdezte a veresszakállu.

— Hát igen, a nyári színházba. Minthogy — nemde, ugyebár — a boltja ablakában azt olvastam, hogy itt jegyek kaphatók a nyári színház előadásaira.

— Na, ilyet még nem hallottam, mióta élek, — és nyitva maradt a szája — hiszen a nyári színház csak nem játszik télen, vagy mi?

Ronda indignálódva fortyant fel:

— De hiszen ki van téve az ablakába, nemde, ugyebár?

— Hásze, ha ott van, akkor jó helyen van!

Ez kipukkant belőle; de aztán rögtön újra tiszteletteljesen beszélt a pápaszemes urral. Okokat keresett, hogy meggyőzhesse az idegent arról, hogy a nyári színház most tényleg csukva van. Hogy nehézkes gondolatmenetét testileg siettesse, rémes, veres, szőrös kezével óvatosan simogatta az asztallap oldalát. Végre meglelte, amit mondani akart:

— No bizony azt a legostobább kölkök is tuggya, — mondotta kedélyesen — hogy télen nincs nyári színház.

— Már megbocsásson tisztelt ur! — utasította rendre Ronda fontoskodva a veresszakállut.

Az segítség után kiáltott:

— Henrik! Laurenz!

A matrózok közelebb vonultak.

— Nem tom, mi baja ennek itt la, minden áron a nyári színházba akarna menni.

A matrózok rágták az összegöngyölgetett bagót és a veresszakálluval együtt nagy erőlködéssel meredtek Rondára, mintha valami exotikus idegen lenne, akit nem értenek, talán kínai.

Ronda észrevette, és sietett, hogy hamarjában elintézte a dolgát:

— Akkor talán megmondhatná nekem, hogy a mult nyáron egy bizonyos Frölich Róza nevezetű színművész nő tagja volt-e a főntemlitett müintézetnek?

— Honnan a fenéből tudjam én azt, — rökönnyödött a veresszakállu — tán azt hiszi, hogy én afféle komédiásokkal szóba állok?

— És még azt szeretném tudni, — szolt Ronda pironkodva — hogy az említett hölgyet a legközelebbi nyáron — jól jegyezzük meg! — lesz-e szerencsénk láthatni.

A veresszakállu megrémült; egy szót sem értett többé az egészből. A matrózok egyike gondolt valamit:

— Ne mókázzon itt velünk az ur, mer maj mingyár a markomba köpök!

Azután nyakába huzta a fejét és kotkodácsolva és fenyegetve kezdett röhögni feketére tátott torkából. A többiek meglökdösték egymást, azután ők is ugy csináltak. A veresszakállu ugyan egyáltalában nem hitte, hogy Ronda tréfál; de látta, hogy a respektusa veszélyben forog; amit vendégeitől mindig megkövetelt: mert a vendégei az alantasai voltak, matrózok, akiket mintegy ide szegődtetett és később — a kétszersülttel és a pálinkával együtt — befuvarozott a hajón a kapitányokhoz.

Minden átmenet nélkül мүdühbe gurult, roppant elvörösödött, öklével az asztalra csapott és parancsoló mozdulattal nyujtotta ki az egyik ujját:

— Hallja az ur! Nekem egyéb dolgom is van. Tegye lóvá az öregapját! Oszt jó lesz már odébbállani, amondó vagyok!

És mivel Ronda még mindig kábultan állott a helyén, a gazda fenyegető előkészületeket tett, hogy a pult mögül előjőjön. Ronda lóhalálában nyomta le a kilincset. A papagály még utána kiáltott: te számár! A matrózok bömböltek a röhögéstől. Ronda betette maga után az ajtót.

Sietve befordult a legközelebbi sarkon.

A kikötő környékét elhagyta és csendes, kis utczába jutott. Összegezte az eseményeket:

— Hibát követtem el, — jól jegyezzük meg! — hibát követtem el.

A színművész nő tartózkodási helyét más módon kell kipuhatolni. Ronda aszerint nézegette az embereket, hogy ki mit tudhat Frölich kisasszonyról. Hordárok, cselédek, lámpagyujtogatók jöttek vele szemközt és egy újságárus asszony. Ezzel a népséggel nem sokra mehet; ezt tapasztalásból tudta. Különbén az iménti élménye is arra intette, hogy ilyenfajta emberekkel óvatos legyen. Bölcsőbbnek tartotta várni, hátha előkerül valamilyen ismert arc. És csakugyan a legközelebbi utczáról éppen most bukkant fel egy volt diák, aki egy évvel ezelőtt még dühöngve fujta Ronda fülébe a latin verseket. Ez a diák is egyike volt azoknak, akik sohasem »készültek«, és ugy látszik, hogy most boltosinas lett belőle. Csomó levél volt a kezében és hányaveti módon közeledett. Ronda feléje tartott, már feltátotta a száját, csak azt várta, hogy köszönjön előbb a fiu. De hiába várta. A tavalyi diák gunyosan szembenézett professzorával és oly-közel, hogy Ronda magas vállát surolta, elment mellette, és szóke pofája szélesen vigyorgott.

Ronda sietve tünt el az utczában, ahonnan az imént a fiatalember kibukkant. Ez a kikötő felé vezető lejtős, kis utca volt; és mivel meredekebb volt a többinél, rengeteg gyerek verődött benne össze, hogy kis

szánokon, lármás játékkocsikon leiramodjanak a lejtőn. Az anyák és cseléd lányok a járdán állottak, felémelték a karjaikat és kiabáltak: »vacsoráznik!«; de az aprónépség szakadatlanul csuszált, térdelve a kis kocsiban, vagy lábát a levegőbe merevítve, lobogó kendőcskével a nyakuk körül, fülükre kötött sipkával, csetlettek-botlottak lefelé a hepehupás aszfalthegyrről. Rondának, mig keresztülágott az utcán, jobbra-balra kellett ugornia, nehogy a kis szekérrudak lépen lökjék. Körülötte fröcskölt a pocsolyavíz. Az egyik elrohanó kocsiból hirtelen egy átható hang hallatszott: — Ronda!

Ronda összereszt. Rögtön rá néhányan ismételték. Ezek a kis elemisták és polgáristák bizonyára a gimnáziumi diákoktól tudták meg a nevét; és azok, akik nem is tudták, miről van szó, együtt ordítottak a többiekkel. Ebben a növekvő viharban kellett Rondának megmászni a meredek utcát. Zihálva érkezett egy templomtérré.

Ezt ő már mind megszokta; a volt diákokat, akik nem köszöntek, sőt a képibe vigyorogtak, az utczakölyköket, akik utána kiabáltak a nevét. Csak-hogy nagy buzgalmában ma nem is számolt ezzel: ma az egész emberiség adósa volt egy felelettel. Ha valamikor nem is tudtak semmit Virgilius verseiből, legalább Frölich Róza színművész nőről tudnának most valamilyen felvilágosítással szolgálni.

Ronda a piacztérre érkezett, egy trafik előtt ment el, amelynek tulajdonosa ezelőtt husz esztendővel tanítványa volt, és ahonnan nagyritkán egy-egy doboz szivart hozatott; csak nagyritkán: nem volt erős dohányos, nem ivott; ment volt minden polgári vétektől... Ennek az embernek a számláiban rendszeres törlések voltak: Nagyságos R— és csak azután változtatta az R-t G-re. Hogy ez kajánság volt-e, vagy teletlenség, azt Ronda sohasem tudta eldönteni; de azért nem mert belépni a boltba, amelynek küszöbén már rajta volt a lába. Ez a trafikos valamikor nagyon elvetemült diák volt, akit sohasem lehetett »megcsipni«.

Gyorsan tovább osont. Az eső már nem szemelt; a szél elhajtotta a felhőket. A gázlángok vörösen lobogtak. Ferdén, egy ház orma mögül, kikukkant néha a sárga félhold: egy gunyoros szem, amely rögtön lehunyja a pilláját, ugy hogy lehetetlen »megcsipni«.

Mikor a térre lépett, lobogva fellángoltak a központi kávéház nagy ablakai. Ronda nagyon megkivánt valami különös italt és be szeretett volna menni. Ma ugyis valahogy csodálatos módon kikölkent az élete rendes kerékvágásából. És azután odabenn bizonyára megtud valamit Frölich Róza színművész nőről; ott mindenféléről beszélnek a világon. Ronda ezt még a régi időkből tudta, mert mikor még a felesége élt, néha, nagyritkán kirucczant ide egy-egy órácskára. Mióta özvegyember lett, annyit lehetett egyedül odahaza, amennyi jól esett, így tehát semmi szüksége kávéházra. Azonfelül megnehezítette számára az ott tartózkodást az, hogy az új tulajdonos szintén egy a városba évek-múltán visszaérkezett régi diákja volt. Ez az ember egykori tanárját mindig maga szolgált ki és a lehető legnagyobb udvariassággal, — ugy hogy nem lehetett »megcsipni« — folyton Ronda professzor urnak szolította. A vendégeket ez szörnyen izgatta; Ronda ugy érezte, ha gyakrabban járna ide, reklámul szolgálna a kávéháznak.

Odébb állott tehát és gondolatban más helyek után kutatótt, ahol kérdezősködhethetne. De egy sem jutott az eszébe. Azok az ismerős arcok, amelyeket gondolatban felidézett, mind ugy meredtek rá, mint az imént régi

diákja, a boltosinas. A kivilágított üzletek mögött csupa lázadó diák ült, akárcsak a trafikos vagy a kávé. Ronda dühbe gurult, fáradság fogta el és szomjuságot érzett. Pápaszeme mögül epés tekinteteket vetett az üzletek és házak kapuja felé, amelyeken régi hetedikesek czég- és czimtáblái diszelegtek. Ezek a ficzkók mind őt ingerelték. Még Frölich színművésznő is, aki e házak egyikében rejtőzik és aki egyik diákjával nem az »előirt tananyaggal« foglalkozik s ilyenformán Ronda tekintélyét csorbitja. Közbe néha előbukkant a kapukon »X« vagy »Y« gimnáziumi tanár névjegye; ilyenkor Ronda izgatottan fordította el a tekintetét. Az ott a saját osztálya előtt nevezte őt »ugy«; hogy azután később kijavította, az már édeskeveset ért. Ez itt egyszer látta Ronda fiát, a sétatéren, valami kétes hírű fehérréppel és elpletykálta a városban. Ellenségek fenyegetéseitől körülvéve, róttá Ronda az utcákat. A koponyája csúcsán valami feszült érzéssel, osont a házak mentén; mert minden pillanatban attól kellett tartania, hogy a nevét — mint egy dézsa moslékot — valamelyik ablakból a fejére zudítják!

Es minthogy nem láthatná, nem is »csiphetné« meg a kiabálót. Egy megháborodott osztály — ötven ezer diák — tombolt Ronda körül.

Igy menekült, maga se vette észre, a város legfélre-esebb és legmélyebben fekvő utcájába, amelynek a végén a vén kisasszonyok menhelye volt. Itt teljes sötétség uralkodott. Néhány elsuhanó alak, rövidke »mantillában«, bebugyolált fejjel iparkodott hazafelé, batyubárlól vagy vecseryéről jövet, furcsán és lopvást csőrömpöltek, s végül eltűntek egy-egy ház nyílásában. Egy denevér háromszögeket irt le Ronda kalapja fölött. Ronda gondolkozott és a távoli városka felé bandzsított:

— Nincs itt egyetlenegy tisztességes ember se.

Aztán megint így szólt:

— Majd megmutatom én...

Minthogy azonban már az ájulás környékezte, gyűlölete vaczogássá vált és ugyancsak rázta őt a gyűlölet e sok ezer lusta és gonosz diák iránt, akik sohasem végezték el a kötelességüket, folyton »csufolták« őt, máson sohasem járt az eszük, mint haszontalanságon; és akik most ezzel a Frölich nevezetű színművésznővel is csak boszantják, nem adták fel Lohman-t, sőt úgy viselkedtek, mint akik »közösséget« vállalnak egymással a tanár ellen; akik most mind a vacsoránál ülnek, de arra kényszerítik őt, hogy itt bódorogjon és akik — csak most, ebben az órában érezte világosan — valami nagy-nagy igaztalanságot követtek el vele, a hosszú esztendőkön keresztül, amelyeket a körükben töltött, egészen tönkretették a hírnevét és a böcsületét.

Ő, aki huszonhat esztendeje látta maga előtt az osztályt, mindig ugyanazokkal a kaján és vigyorgó arczokkal, nem vette soha észre, hogy ezek az arczok, idő múltán, kint az életben csaknem közönyössé változtak Ronda tanár ur nevének a gondolatára, és hogy később még jóindulatot is mutattak.

A folytonos háboruszkodás és feszültség közepette nem tudta megérteni, hogy az öregek a városban nem azért hívják őt »ugy«, hogy ingerkedjenek vele, hanem kedves diákkori emlékeket elevenítenek fel ilyenkor, amelyeket most már nagyon ártatlannak és vidámnak látnak; és azt sem tudta megérteni, hogy a városban ő ugyan kómikus figura, de sokak számára rokonszenvesen kómikus figura. Nem hallotta például két legrégibb diákjának a párbeszédét, amint egy utcasarkon szeretetből — ő azt hitte gunyból — utána néztek:

— Hogy él ez a szegény Ronda? Napról-napra vénül.

— És napról-napra rondább.

— Mindig ronda volt az istenadta.

— Maga már nem emlékszik. De helyettestanár korában egész jóképű ember volt.

— Igazán? Mit nem tesz a név. Én el sem tudom képzelni, hogy nem — ronda.

— Bizony-bizony. Azt hiszem, hogy ő maga is így van ezzel. Ilyen név ellen nem lehet küzdeni, be kell adni a derekunkat.

(Folytatása következik.)

Saison.

A Derék Iparos.

— máj. 9.

Szegény beteg ember vagyok, a betegségem neve: *morbus hurcolcodici*. Leri az ábrázatomról; orvostanárok ötven lépésről, kapásból, diagnosztizálják. Mindamellettemegyek a Derék Iparoshoz s köszönök a Derék Iparosnak. Ő is azonnal nem köszön vissza.

Én: Van szerencsém.

A Derék Iparos: Tudom.

Én: Hogyan méltóztatja tudni?

A D. I.: Ugy, hogy aki az én üzletembe téved, annak valóban szerencséje van. Mert betévedhetne egy csirkefogóhoz, aki a mesteriségét nem gyakorolja tisztelen. Ahelyett azonban hozzám téved. Én vagyok a Derék Iparos.

Én: Örvendek.

A D. I.: Örvendhet is.

Én: Örvendek, hogy örvendhetek.

A D. I.: Annak is örvendhet.

Én: Térjek a tárgyra?

A D. I.: Végnejnér.

Én: Akkor térek.

A D. I.: Csak bátran. Ne nézze a köztünk fenforgó különbséget. Ne gondoljon arra, hogy Én a Derék Iparos vagyok, aki bevezettem az ön őseit Egyiptomba, a rabszolgaság házába, s hogy ön csak egy... mi-csoda ön?

Én: Ez meg ez vagyok.

A D. I.: Na nem baj, azért élhet. Szeretem az írókat. Psilandertől már több jó dolgot olvastam is.

Én: Psilander nem...

A D. I.: Nana. Psilander igen!

Én: Kérem, kérem...

A D. I.: Villanyzsinórt; akarsz szereltetni?

Én: Ténydolog.

A D. I.: Hol lax?

Én: Váczi-ut 18.

A D. I.: Váczi-körut? Nem rossz hely.

Én: Nem Váczi-körut, csak Váczi-ut.

A D. I.: Hát persze hogy ut. Ut. Hogy így összerésem! Ott leszek, mindjárt ott leszek, sőt már ott is vagyok. A Váczi-köruton.

Én: Uton.

A D. I.: Uton, uton. Körutat mondtam? Ejnye, hogy' téved az ember. Megyek is már a Váczi-körútra.

*

Itt véget ér első találkozásom a Derék Iparossal. Visszavonulok lakosztályaimba, melyek teljesen zsinórtalanok. Egészen egyszerűek, mint a magyar mándli, vagy a frakk. Nincs rajtuk zsinór. Várom a Derék Iparost, aki nem jöhet, mert mostanában mindenki költözik, tehát nagyon sok a dolog. De azért, bizonyos idő elmúltával, jelentkezem nála. Nagyon szívélyesen fogad. Ajtóval kínál meg.

*

Ő: Tegye bolonddá az öregapját. Megyek a Váczi-körút tizennyolcz alá és kérdem, hogy itt lakik-e a Psilander, az az író? Hát lakik? Nem lakik.

En: Kérlek szépen, hiszen mondtam, hogy Psilander nem egy író és hogy én nem vagyok Psilander és hogy Psilander nem lakik a Váczi-köruton, hanem én a Váczi-uton lakom. Tizennyolcz. Zsinórok.

Ő: Értem, ne magyarázza uraságod. Nem estem én a fejed lágyára. Tizennyolcz zsinór kell a váczi-köruti lakásodra. Megvan. Menj haza és nézd meg. Már meg is van. De máskor ne mondj be hamis adatokat, ne mondd, hogy Psilander Vácson lakik a zsinórpadráson, mondd meg, hogy te a Váczi-köruton lakol a Psilander házában. Ezt azután nem téveszthetem el. Azt a házat már ismerem. Ott már leszereltem egy felszerelést. De ha te egy felszerelést akarsz leszereltetni, az öt koronával drágább. Nincs baj, légy nyugodt. Váczi zsinórokat akarsz a köruton keresztülhuzatni? Jójójó. A többit tudom.

*

Hazamegyek és nyugodt vagyok. Mégis jó, ha az ember a Derék Iparos kezébe tette le a sorsát. A Derék Iparos megjelenik. Isten tudja hogyan találta meg a lakásomat, de tény, hogy itt van. Kurta, fehér szoknyában fogadom, piczi rózsacsokorral a kezemben. Megcsipi a szobaleány állát, de ahogy jobban odanézek, látom, hogy a feleségem vállát csipte meg.

— Megcsipett — mondja a nő.

Uriember vagyok, tehát tudom a kötelességemet. Megvakarom a megcsipett helyet.

A Derék Iparos már szögeket ver az ajtóba.

— Szögek? — rebegem én.

— Szögek az ajtóban — feleli ő. — Nagyon jól hangzik. Ugyanugy mint: Sikolyok az éjszakában, vagy: Szerelmek az alagutban.

— De talán nem muszáj szögeket és éppen az ajtóba... Palizander-ajtó... fehér lakk... nyolczvan korona darabja... én fizettem... nem a háziur.

— Nyugalom, a szögek kihuzva lesznek.

— De lyuk marad.

— Csakis lyuk. Semmi egyéb. Köpj a szemem közé, ha más marad, mint lyuk. De az aztán marad. Ahány szöget verek az ajtóba, annyi lyuk marad benne. De

vegyük fel az elbeszélés fonalát. Hozd be édesanyád delén-szoknyáját.

— Jól hallom?

— Jól. A delén-szoknyán vannak azok a zsinórok, amiket itt nagyon jól alkalmazhatunk. Majd meglátod, milyen csinos lesz.

*

A Derék Iparos lefejt a zsinórt és dolgozgat. A lét-rát az íróasztalomra állította. Én ülök az íróasztal mellett (élni muszáj), ő áll a létrán és dalol. Torkaszakadtából, agyamrepedtéből. Így munkálkodunk egy darabig.

— Te — hagyja félben ő a dalt.

— Parancsol? — kérdem én.

— Nem tud maga írni ugy, hogy ne szuszogjon?

— Szuszogok?

— Szuszogsz és zavarsz vele. Eltévesztem a ritmust.

— A kalapácsolásban?

— Nem. A dalolásban. Ne szuszogj. Én nem bánom, ha irsz, de ne végy közben lélekzetet.

Csend.

Lélekzetfojtva hallgatom a Derék Iparost. Népdalokat dall.

— Hallod-e Psilander — mondja egy kis idő mulva.

— Kérlek alásan.

— Tud a te feleséged zongorázni?

— Azt hiszem.

— Akkor jöjjön be és zongorázzon. Ma, ugy látszik, nem vagyok diszponálva, nem jól dalolok kíséret nélkül.

A nő leül a zongorához.

— Sajó kutyám — mondja a Derék Iparos és már dolgozza is a dalt. Megtudom, hogy az ő Sajó kutyája jaj de mélyen aluszik, s így nem láthatta az ő rózsáját valahol.

A Derék Iparos leejti a kalapácsot odafönn. A fejem nagyot koppan ideleenn. Szisszenet, részemről. A Derék Iparos lejön a létráról:

— Abbahagyom máma. Először undorodom a vértől és nem nézhetem, hogy pont ideülsz alám a véres fejeddel. Másodszor, hogy ti polgári elemek hogyan házasodtok?! Hallod, hogyan zongorázik ez a nő? Nem, édesem, hogy ti nekem az idegeimre menjetek, azt azért mégse muszáj nekem csakugy szó nélkül lenyelni. Vannak még bírák Berlinben.

Veszi a kabátomat és megy.

— És a zsinór? — lehelem én.

— Na, jobb lett volna, ha nem emlegeted. Nem szégyeled magad? Milyen ruhákba járatod az anyádat? Leveszem a zsinórt a delén-szoknyáról. Hát nincs benne vezeték-drót! Gyere el holnap délelőtt az ipartestületbe és hozz egy botot magaddal. Majd rádveretek huszonötöt hatáság elleni erőszak miatt. De a pénzt is hozd el.

Kimegy az ajtón és a lépcsőről visszakiabál:

— Te! Psilander! Hogy te milyen marhaságokat irtál össze ott az íróasztalon! Bléd vagy te, tisztára bléd.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

— **Főuri házasság.** Két fiatal lélek egyesülése mindig gyönyörű dolog, mindig megkapó s mindig érdemes arra, hogy az egész világ figyelme feléje forduljon. A nász az emberi élet legszebb ünnepe s minden nász az egész emberiség ünnepe. S tulajdonképpen mindig, valahányszor egy emberpár kezét ad egymásnak, hogy együtt induljon neki az élet útjának, az egész emberiség ott kellene hogy álljon az oltár előtt, örvendő és szerencsét kívánva. Különösen pedig akkor, ha a feltételek, amelyek között az új pár utnak indul, olyanok, amelyek az emberiség számára kiváltképpen jelentőssé teszik az emberpárt. Magyarországon ennek a két arisztokratának, akiknek képét mai számunkban adjuk, házassága mindenesetre ilyen jelentős dolog. Batthyány Dundi grófnő és Eszterházy Mihály gróf elindulása több mint egy házasság, két főuri családnak egyesülése, a magyar fa két legnevesebb vesszejének egymásba-fonódása, amelynek feltétlenül meglesznek a maga következményei a fa életére nézve. Ezért nevezetes ez a főuri házasság, ezért kell hogy a közönség is ismerje azokat, akik egyesülnek benne, ezért kell hogy meghatottan és reményteljesen álljunk körülötte, sok szerencsét kívánva nekik — és magunknak. A fénykép, amelyben a főuri házaspár arczképét közöljük, Kiss Ottó alkotása. Előkelőség, jellemző erő és művészi forma dolgában alig láttunk nálánál jobbat.

* * *

♂ **A tanitóné.** Az élet már megint leplagizálta az irodalmat. Tóth Flóra kisasszony kilibbent a Bródy Sándor darabjából, magával vitte a papot, a nótáriust, meg a szolgabíróét és valahol az Isten háta mögött, Mindegyfalun, vagy Mittudoménfalun, lejátszották a Tanitónét. Az előadás kitűnő volt, a trágyszagú miliőben pompásan kidomborodtak a típusok és az élet *életképe* majdnem olyan élethűen sikerült, mint az íróé. Csak a végén történt egy kis rendezési hiba, — a duhaj aranyparaszt, a vármegyei kiskirály nem hallotta meg a végzót és elfelejtette feleségül venni az ábécé-kisasszonyt. Helyette a tanfelügyelő ugrott be és fegyelmet indított a tanitóné ellen; akinek — im — mégis jobb dolga volt a jó, meleg, vastapsós irodalomban, mint lenni a falu meg az élet porába, — sarába.

* * *

□ **Ei a múzeumba!** Valamelyik lap megírta, hogy egy budapesti házban, mondjuk az Uzsora-ut 2. alatt, nagyon felszólta a tulajdonos a házbért. A tulajdonos másnap levelet hozott, melyet az összes lakók aláírtak, s amelyben az állt, hogy nem igaz, a tulajdonos nem szólta a házbért, hanem ők maguk, a lakók látták be, hogy olyan kevés házbérrel, amennyit ők fizetnek, a tulajdonos nem boldogulhat. Kérték tehát, hogy emelje a bérüket. Ezt írták alá a lakók és ezt akarta kinyomatni a háztulajdonos a legkomolyabban. Tetszik látni ebből, hogy nem pusztá szólásmód az a szólásmód, amely arról beszél, hogy vannak emberek, akikkel a saját halálos ítéletüket is alá lehet iratni. Mert ez az irás rosszabb a halálos ítéletnél s a lakók mégis aláírták. Hiszen ha igaz volna, hogy *ők* mentek el a tulajdonoshoz és szabták ki a saját házbérüket magasabbra, akkor ők boldog emberek, mert egyáltalán nem kell házbért fizetniök. Nyilvánvaló, hogy rövid időn belül a Nemzeti Múzeumban fognak lakni és pedig üveg alatt vagy spirituszban, vagy kitömve. S melléjük egy olyan háztulajdonost kell majd állítani, aki, noha kérték a lakói, *mégsem* emelte föl a házbérekét. Tyü, tyü! Olyan idegenforgalom lesz minálunk, mint sehohol a világon.

□ **Füst.** Kétségbe vagyunk esve. Egy derék budapesti térképész tanulmányozta, hogy Budapesten állandóan honnan fúj a szél, s ez alapon megmondta, hogy hová *nem* szabad egy eljövendő kertvárost építeni. Mert ha ide vagy oda építik, akkor a füst rászáll és tönkreteszi. Kétségbe vagyunk esve. Nem akar ugyan senki Budapesten kertvárost építeni, sőt a meglévő kerteket is ki akarják irtani. De valószínű, hogy *ezután* akad valaki, aki akarni fog. S mert most már tudjuk, hogy a szél hová fujja a füstöt, világos, hogy a kertváros oda, éppen oda fog épülni. Sehová máshová. Ha a térképész nem jön és nem szól, akkor — véletlenül — még megtörténhetett volna, hogy a kertvárost nem a füstbe építik. Így azonban ki van zárva a tévedés. Nagyon kérjük a térképészt, jelentse ki utólag, hogy *ő* tévedett, hogy a füst nem *oda* megy, hanem *amoda*. Akkor a kertvárost *amoda* építik s így füstmentes lesz, mert a füst másmerre megy. Egyelőre azonban, ahogy kinézek az ablakon, látom, hogy a térképésznek nincs igaza.

* * *

2 **Az aranyérmes kutya.** A szociológusok előtt persze egyszerű az eset. A töke és a munka harca csak az a különös és egészen újfajta merénylet, amit Londonban követtek el a suffragettek egy kutya ellen. A kutyakiállításán első díjat nyert foxterreiret megmérgezték azok az emberek, akik nemcsak hogy első díjhoz sohasem jutottak, de talán még annyi pénzük sem volt egyszerre, amennyiért jegyet válthattak volna egy kutyakiállításra. És akárhogy vizsgáljuk is az esetet, most csakugyan a szociológusoknak van igazuk. Ez a londoni kutyamérgezés emberi dokumentum, dokumentuma annak az elkeseredett gyűlöletnek, amit a pénz, az elsőség, a jólét vált ki azokból, akik mindennek híján vannak. Gyönyörű eset a szociológusoknak és az állatvédők érzékeny szívének. De a tanulsága mégis legmegnyugtatóbb nekünk szegény embereknek, akik egész szimplán egy bánatos sóhajtasba tömörítjük érzelmeinket: hát már kutyának sem érdemes lenni. Nem, különösen nem nagy, kiváló, első kutyának, aki díjat nyer és aranykefével fésülködik, mert azt is éppugy megmérgezik, mint akár az utolsó házőrző kuvaszt, aki a tolvajok lábába kapaszkodik.

* * *

— **A kártya.** A kártya volt a királyi vad, mely a héten terítékre került: a rendőrség lőtte le hosszás futkosás és célzás után. Mi, szegény emberek, akik lőtás-futással és lelógó nyakkendővel keressük azt a kevés pénzt, amivel szerény életünket el lehetne egyengetni, gyűlölettel és haraggal nézünk erre az iparágra, nemcsak azért, mert az egészségtelen önzés igazott kapkodásait látjuk benne, hanem sok egyébért is. A kártya aligha mai eredetű dolog, mert minden, ami ösztönökre s szenvedélyekre alapította létjogosultságát, egy régi, alacsony típusu és fejletlen társadalmi életben keletkezett. Annyira már eljutottunk volna, hogy ügyes-bajos dolgainkat ne botokkal és zsoldosokkal intézzük el, de a régi időkből még itt maradt a pénzszerzésnek s a könnyű boldogulásnak erőszakos metodikája s ez még mindig eszünkbe juttatja, hogy valaha állati bőrrökkel takartuk be magunkat, ha fáztunk és kőből faragott eszközökkel segítettünk magunkon. Azóta nagyot fordult a világ, új rendszerek s okosabb filozófiák jöttek, amelyek törvényyszerűséget akartak teremteni a véletlenből s a dolgokat úgy tekintették, mint kikutatható komponensek eredőjét, rendet akartak csinálni a rendszertelenségben. Tisztességes korlátok közé szorítani az emberi boldogulás határait. Hány filozófus, politikus és megváltó jött már ezzel az ideával s mi még mindig izzadunk és szegények vagyunk, mert tizenyolcra vágunk be, mikor megszülettünk. Őt vagy hat kártyafésztet csuktak be a héten, de ezer van még, amit, sajnos, semmiféle rendőrség sem fog betiltani sohasem.

SZÍNHÁZ.

A kék madár.

(A Magyar Színház bemutatója.)

Maeterlinck ma 51 éves. Uj fotográfiáján a halánték-fürtei már deresednek. Ez az öregedő költő írta a mesedramát a kék madárról, a beszélő világról, amely végre leveti ősrégi, sulyos hallgatását. *A kék madár*, amelyet a dilettánsok — valószínűen a látványos voltánál, a cifra és elkábitó szimpompájánál fogva — a belga zseni mesterművének tartanak, csak egy a sok közül és semmiesetre se a legkülönb. *Bakst* festett hozzá diszleteket, orosz rendező vitte diadalra, a moszkvai színházban röppent fel először a kék madár, aztán a szigetország gazdag lordjai és lady-i bámulták meg s reáaggattak minden kincset, minden aranyat és gyémántot. Azelőtt mázsás ködben vonaglottak a problémák. Itt a varázsos, meggyötrött tárgyak felfakadnak, a boszorkányosan összekevert arabeszkék egyenes és színes szalaggá gombolyodnak ki, a küzdelem könnyebb s a dráma megoldása sokszor már csak a régi küzdelmek emlékéen épül. Egy szeptimen akkord, maeterlincki panoráma, a végső konzekvenciák levonása. A nyugodt és derült öregség szeptemberi levegőjében mesék aranyszálai huzódnak, a szívből édes gyerekkacaj és csalogánytrilla fakad, az élet tiszta és egyszerű. *Maeterlinck*, aki eddig csak egy szatirikus játékában nevetett, itt humorista is, melegen és finoman mosolyog. Az üvegházból, ahol agonizáló pálmák haldokoltak és beteg liliomok imádkoztak átkozott holdfényben, bölcsen és megtisztultan lép ki. Megírja *A kék madár*-t, amely a költészete lehiggadását reprezentálja s befejezi kristályos filozófiai értekezését *A halálról*, a mely a misztikusan kacskaringós gondolatokat egy merész ivben egyesíti.

I.

1908-ban még ezt írta a drámái elé: »Nem helytelen így nézni az életünket. Végre ebben a pillanatban, akaratunk minden berzenkedése ellenére is, ez az emberi igazság alapja. És sokáig, talán örökre ez marad, hacsak a tudomány valamely döntő felfedezése nem nyitja fel a természet titkát, hacsak egy más világból jeleket nem kapunk, ha például a miénknél egy régibb és tudósabb bolygótól tudnánk meg az élet eredetét és célját, addig azonban csak kétes, véletlen jelenségek vagyunk, amiket a közönyös éj fuwallata cél és értelem nélkül zilál. Ha ezt a végtelen, haszontalan gyengeséget festjük, leginkább közeledünk az élet utolsó és gyökeres igazságához, és ha ezeket az alakokat szembeállítjuk a gyűlöletes semmivel, sikerül talán ellesnünk pár bájos és gyöngéd gesztusukat, a jóság, a törekény remény, a könyörület és szerelem néhány szavát, és megteszszük mindazt, ami emberileg tehető, mert az életet e nagy, mozdulatlan igazság határaihoz közelítjük, amely az energiát és az életkedvet megfagyasztja. Ezt akartam mondani ezekkel a kis drámákkal.«

II.

Régi drámáiban végsőkig egyszerűsítve, színektől, ruháktól, külsőségektől megfosztva, elvontan, majdnem egészen testetlenül, a rajz egyszerű vonalaival lépnek élénk az alakjai. Nem egy ember, hanem az ember. Nem egy dajka, nem egy apáczka, nem egy orvos, de a Dajka az Apáczka, az Orvos. Ha firtatjuk céljukat, nézzük a fájdalomukat és mélyükre próbálunk hatolni, észreveszszük, hogy nekik nem az életük fáj, hanem mindnyájunk élete, melynek szükségyszerű következése a halál. A halál, amely itt lépten-nyomon megjelen, nagyon egyszerű. Nincs benne semmi ijesztő. Elveszti színpadi szörnyűségét, a fehér lepedőt,

a kaszát és más romantikus sallangokat s igénytelenné törpül, amint földi kapcsolatba lép az emberekkel, tárgyakkal, kilincseken zörget, belép a szobánkba és leül valamelyik üres székre. Ez a halál szinte érzékelhető. Látjuk, halljuk és tapintjuk. Ha van benne titokzatosság, csak annyi, hogy a láthatatlan láthatóvá lesz és a tulvilági hétköznapivá. Nincsenek ünnepi kísértetek, szellemek és manók; mert a kézzelfogható élet maga a titok, amely önmagában zárva mozog és a végső dolgokhoz viszonyítva, értelmét veszti. A dráma pedig csak abban áll, hogy meghalunk. Minden dráma, még a legelfinomultabb, a legemberibb is naivnak látszik e bécsületes primitivitással szemben, minden drámairó, még a legnagyobb is, kissé elfogult, kissé korlátolt Maeterlinck mellett. Ibsen is csak egy raffinált harczekeverő, aki erkölcsi árnyalatokkal, részletkérdésekkel foglalkozik, elfelejtve a főkérdést, minden dolgok nyitját és zárát, a halált.

Miért beszélnek annyit drámái mozgásról? A hős máshol a darab elején elindul valami cél felé s a végén eléri, vagy nem éri el. Micsoda kis utat ir le egy ilyen ember. Maeterlinck emberei csendesek, majdnem mozdulatlanok. Mikor élnek? Melyik évezredben? Melyik században? Melyik órában? Egyformán nevetséges kérdések. Érezzük, hogy ezek az emberek a földön élnek, a földgolyón, mely a csillagok közt kering, tul a téren és időn, és az életet úgy viselik, mint halálos betegséget, amely okvetlenül tragikus összeroppanással, a halállal ér véget. Maga az, hogy születünk és itt vagyunk, már dráma és szédületes mozgás, örvénylő haladás, hogy minden perczzel öregsünk, az ismeretlen bizonyosság felé rohanunk és minden tettünk egy hatalmas kilengés a születés és halál közötti térben. Ilyen Maeterlinck drámái perspektívája.

III.

Ezeket a drámákat olyan valaki írta, aki utón van és megy, elmegy innen. Emberei is mennek előre, bucsut intenek, távoznak. Ha őt olvassuk, nem szabad szem elől téveszteni a végtelent, melylyel végzetes kapcsolatban áll. Minden munkája csak egy bucsulevél. »Egy halálra ítélt emlékirata.« Ezt kellene odairni minden dráma, minden levél, minden emberi irás alá.

IV.

Csak annyi bizonyos, hogy semmit se ismerhetünk meg, mert a véletlen összekuszálja életünk szálait és egyszerre sziklaszilárd valósággá mereszti, amelyen mi többé nem változtathatunk. Mindnyájan egy bezárt vaskapun dörömbölünk. Ezzel a vaskapuvall lépten-nyomon találkozunk itten. Pelleas és Melisande szerelmi régénye azzal kezdődik, hogy az öreg mosónék a várkapu előtt surolnak és ümmögnek, sejtetve, hogy itt benn a véletlen egy rettenetes játékra készül. Máshol ez a kapu egy fal. Néhol csak egy vékony üveglablak. De mindennütt elválasztja az embereket a jövődőtől, valamitől, ami egyszerre csak bele-nyul a sorsukba. Látunk egy nyugalmas családot békében, lámpafényben, holott a legfiatalabb leány éppen aznap délután fulladt bele a folyóba és nekik, ott az ablak mögött, sejtelmük sincs arról, amit a hirtívők a szín elején részletesen elbeszélnek. Az ablak és a hirtívők között így robbanó feszültség terjeng. Itt van a drámái mozgás. Csak egy szikra és lobot vet az izgalom, egy szó és bármelyik pillanatban megmozdulhatnak ezek a nyugodt alakok s halál és rémület borulhat a színpadra. Potenciális energia lüktet bennük. Néha pedig keményen, egyenesen, végzetesen mered eléjük a fal. Emlékezzünk egy leányalakra, aki kuszált hajjal, égő lámpával kis halott testvérkéjét keresi s a végzet kegyetlen kapuit zörgetve átkozza az életet, az ismeretlent, amely elvitte és lázadozva, sirva, bus utálattal köpi le a vasajtót. A kapu mégse nyílik ki. Vajjon kinyílik-e valaha?

Ebben a drámában széttárul ez a kapu és két testvérke megnézi, mi van a kapun belül.

V.

A katolikus néphit azt tartja, hogy karácsony éjjelén, az üdvözítő születése órájában megnyilatkoznak a tárgyak, öntudatra ébrednek a fák s a barimok a jászolnál megszólalnak és elbeszélik életük titkát. *Maeterlinck* e darabja ilyen karácsonyi tündéralom. A favágó két fia álmodja végig. Meseruhában, hüvelykmatyi-kosztümben indulnak el keresni a kék madarat, amit úgy szeretnek, mint az életüket s keresik-keresik mindenütt a pupos, sánta, félszemű tündérrel, a tárgyakkal, amelyek ezen az éjszakán kipattannak szigorú kérgükből és leglelküket mutatják meg. Nincs többé halál. Az élet pedig megpihen a mesében. A víz többé nem víz, hanem egy ragyogó, kócos, siró leányka, a tej egy hosszú, félénk fehéringes nő, a cukor egy édeskés, boldogan mosolygó alak, a kenyér egy puffadt-arcu, önértzes férfi, és értelmet nyer a fény, az idő, a tölgyfa, a bükk, a gesztenyefa, az egész erdő, minden fa és minden állat. A kis kutya, amelyik eddig hallgatásra volt kárhóztatva, végre ugrándozva, bukfenczezve, nyöszörögve mondhatja el gazdájának, ami szegény kutyaszívén feküdt.

Mit jelent ez a különös szentivánéji álom? Mit jelent a kék madár, amit oly lázasan keres ez a két gyerek és nem talál sehol, sem az Emlékezet országában, ahol halott nagyszüleikkel találkoznak, sem az Éjszaka Palotájában, ahova a halállal viaskodva hatolnak be, sem az Erdőben, a boszuló fák közt, sem a Temetőben, ahonnan egyszerre eltűnnek a halottak és minden az élet diadaláról beszél, és mit jelent az, hogy mikor végre rábukkannak a Kék Országban, a Jövendő Birodalmában, ahol piczike kék fiuk várakoznak a megszületésükre és szorgalmasan készülnek a földi életre, egyszerre feketére válik és eltűnik a kék madár? A jószág szimbóluma ez? A boldogságé? Az életé?

Ne keressük. Hiába igyekezném összehangolni a részeket a szimbólumokkal csinált és erőszakos magyarázattal, ez a magyarázat csak nekem tenné világosabbá a drámát s holnapra talán én is mást olvasnék belőle, mint ahogy mindenki mást olvasna belőle most is. Elégedjünk meg azzal, hogy a dráma feloldást jelent, egy magasabb harmóniát, amit csak néha, ünnepi perczeink lázában érezünk. Ujjongó igenlése ez az örömmek a kétség és halál után, egy boldog ellenmondás, mint Kant »categoricus imperativus«-a, nyomában annak a nagy megismerésnek, hogy semmit sem ismerhetünk meg közvetve az eszünk útján, csak közvetlenül, ha néha kinyílik előttünk az élet és egy intuitív érzésben fogjuk fel, mit kell cselekednünk. *Maeterlinck* is ilyenfélét mond.

VI.

A keresztény élettagadó ezzel a karácsonyi meséjével örömet hirdet a jóakaratu embereknek s feltárja a mesék birodalmát. A gyermekek ugyan felébrednek és kezükből kiröppen a kék madár, de már minden szebb, mint azelőtt, s párnájukon gyöngyvirág és levendulaillat lebeg. *Maeterlinck* katolicizizmusa eddig fojtó volt és sötét, mint egy kis olasz kápolna, amelyben fekete-arany szentképek vannak, a tömjén sűrű, messze-messze pedig egy örökmécs vérezik. Most a tavaszi ujjongó napfény beöml a kápolnába. Halvány remény tetszik fel.

De cserébe érte, még mindig hagy számunkra egy kétséget és egy kérdést.

Miért repült el a kék madár? Hová repült?

VII.

Nem tagadhatjuk, hogy a *Magyar Színház* előadása csalódást hozott a számunkra, s az az impressziónk, amelyet a darab előadásakor éreztünk, megfakult. Képzeld el, hogy

Velenczében vagy. Aztán menj el Velenczébe. Szegényesnek találsz. Kissé kabarés az előadás, kissé sietős és kissé czirkuszos. A fantáziánkat megbénítja, nem segíti. *Márkus* László egy pár diszlete chef d'oeuvre, *Nádor* Mihály kíséző muzsikája nemes és finom, de néha azt hiszszük, hogy gyerek-színházban, néha hogy népünnepélyen vagyunk. A kisfiu, *Taksonyi* Pirkó biztosan csodagyermek. Tud játszani. Érti is, mit játszik. *Lakos* Edit azonban zseniális és naiv. Ő az igazi *maeterlincki* kislány. Hódolatomat és bámulatomat jelentem a piczi színésznőcskének, a kilenczéves kislánynak, aki — úgy hallom — a harmadik elemi osztály növendéke és zseni.

P—n.

Hernani. (*Repriz a Nemzeti Színházban.*) Tizenhétéves korunkban rajongtunk érte. Hangosan, skandalva olvastuk a spanyol grófságok dallamos neveit. Gyönyörködtünk a szertelen ellentétekben és a meglepő fordulatokban. A bandita köpenyében hercegi lélek rejtőzött, az öreg hős mint ifju szerelmes lángolt, a nő, kiért hiába epedt a császár, a bitang számüzötté lett, az ellenségek négy felvonáson át vívtak elkeseredett párbajt, de nagylelkük maradtak, nemesek, sohasem éltek vissza helyzetükkel, cselekvésüknek egyetlen rugója volt csak: a becsület. A Becsület. Le panache. L'honor. Az adott szó, a vendégjog, a király személyének szentsége, párbajkódex telve zengzetes formulákkal, nagyszerű pózokkal és széles gesztusokkal, benne nevelkedtünk, erre tanított meg a prairieken fejedelmi barátunk, a Fehér Sas, ki élete árán is megtartotta, amit ígért, védője és oltalmazója volt barátainak és réme ellenségeinek. És *Hernani*, *Segorba* s *Cariana* hercege, *Monroy* marquis, *Albatera* grófja, — e czimek s még több is az övé mind — vicomte de Gor, spanyol grand, aragoni János, e hős lelki rokonságban áll a mohikán törzsfőnökökkel, akik az élet viharzása, hirtelen fellendülései és szédítő zuhanásai közben sem szédültek és kábultak el, nem feledték, hogy mivel tartoznak nevüknek és becsületüknek. *Hernani* befejezte életét. Az ifju *Hugo Victor* élményeiből kristályosodott ki története, ő látta *Burgasban* a komor toronyszobából a rejtekajtót, az erők arczképcsarnokát s a vérteket az aranygyapjuval, gyermekkorát *Nápolyban* *Fra Diavolo* alakja lelkesítette, a legitim rablóé, ki ellen atyja harczolt. Fantáziájával benépesítette az elhagyott kastélyokat és felöltötte a bandita köpenyét. A francia közönség mindenkor rájongott a spanyol szindarabok emberfeletti hőseiért, benne látta ideálját s megtapsolta a *Cidben*, *Hernaniban* és *Cyránóban*, a férfit, aki mindent elveszithet, de becsülete mocskotalan száll sirba véle. *Hernani* nem vonz többé a színpadról, csak a színészeket, kik hangjukban gyönyörködni szeretnek és elmerülni a retorika tündöklő és hideg hullámaiban. *Hernani* ma a mozié és az operáé. F. Gy.

Don Quijote. Az elmés, nemes manchai lovag, örök karrikaturája minden emberi rajongásnak és aranyos romantikának, a héten tizedszer jelent meg az *Uránia* vásznán. *Jeszenszky* Sándorné, aki nemrégiben *Dante* hatalmas trilógiáját ismertette meglepő szakavatottsággal és meleg, költői szívvvel a *laterna magica* színes sugarai előtt, most *Cervantes* remekét, *Don Quijotét* sűrítette össze egy magvas és érdekes tanulmány keretébe s az *Urániát* zsúfolásig megtöltötte díszes és előkelő közönség gyönyörűséggel hallgatta a kiváló író finom, stilusos formába öltöztetett mondanivalóját, amiket *Kozma* Andor olvasott fel. *Kozma* Andor, akinek a poétát jelentő neve mellé fölösleges minden jelző, most mint előadó bájolta el publikumát, s *Jeszenszky* Sándorné keresve sem találhatott volna jobb, megértőbb, finomabb és elegánsabb tolmácsot *Don Quijotéja* számára. Ünnepi csendben uszott át a félhomályos termen a szó, két poéta lelkének álma, gondolata, megértő rezonanciája

és a busképü lovag könyeken át mosolygó történetét könyvein át mosolyogva itta magába a publikum. Szép, kedves, stílusos est volt és sokszor gondolunk még rá vissza szívesen, mint azokra az órákra, amiket harmónikus gyönyörűség tett előttünk emlékezetessé.

ZENE.

Báthory Erzsébet. A magyar szerelem egyhangu, a magyar erotika fantáziátlan. A történelemnek ritkán mozgatója, a művészetnek nem olyan dus forrása, mint Európa többi országaiban. A magyar mitológia hőseit elűzték a legendák szentjei. Virágénekeinket a papok elégették, szerzőiket kiátkozták. A keleti erkölcsök a keresztény világfelfogás elől bujni voltak kénytelenek, sajátos színeiket lemosták, nyugati kultúrával átfestették, ki tudja milyenek voltak? Népdalok, szokások sejtetnek róluk keveset. A magyar szerelem egyetlen más európai népéhez sem hasonló. Nem érzelmes és ellágyuló, mint a német. Beöthy 1373 népdal között összesen 58 kesergőre akadt. Nem rajongó, mint a latin. Szeretőjéről a magyar legénynek nem a Madonna jut az eszébe; inkább a lova. Nem heves. Az ázsiai majesztás, amelylyel Csokonai jellemezte a magyar lélek mozdulásait, szerelmi ténykedéseiben sem hagyja el. Nem hódító. Pekár Gyula hasztalan kereste a Don Juan magyar típusát. A hódítás feltétele a másik fél szabadságának, egyenlőségének elismerése. A magyar nő sosem volt egyenrangú az urával. Az ura nem is hódítja meg. Elveszi. A nő egyéniségére nem kíváncsi. A saját szerelmét szereti benne. Önmagát. Nem igen beszélget vele. Megöleli, megcsókolja... A magyar, ha szerelmes is, ur. Keleti nagyur. Basa. Hét szeretője is van egyszerre, de ha sok nem is, kettő kell hogy legyen. Nehéz, sőtét véret böjtökkel ritkította, szilaj indulatait anatómával fékezte a kereszténység. Az elfojtott vágyból azonban hisztéria lesz, széttörti béklyóit és előttünk áll Ázsia és a Kereszt konfliktusa, az élet akarásáé és a lemondásé. Báthory Erzsébetben is az ősök vére ütközik össze a világfelfogással. Hisztériája véres és kegyetlen, ázsiai, zsarnoké, nagyuri betegség, amelyet középkori receptje szerint bilincscsel gyógyít a kereszténység. Életének, szenvedésének és halálának története a középkor utolsó kihangzása. Dus és pompás szöveg egy opera számára, amelynek zenei anyaga is készen áll. Az ősi, székely melódiák utolsó hirmondói a magyar erotikának. Egy eltűnt világ, a magyar pogányság életritmusát, rikoltó jókedvét, döbbenetes nekibusulását őrzik, komor és füledt erotika izzik, félelmes erejű ösztönök váltódnak hangra bennük, vágyak és ölelések emlékei, melyekben a gyönyör paroxizmusának tetőpontját a halál jelzi. Szegő Sándor operájában egy rövid, keleti dal képviseli a magyar erotikát és egy statisztika, kezében a kereszttel, a drámai konfliktust. Ebből a két motivumból, ha feldolgozzák, megszülethetett volna az első erotikus magyar opera. Így csak emléke lett annak, hogy valamikor Strauss Richárd Saloméjéért lelkesedett egy nagyon tehetséges magyar karmester. (—la.)

Egy kis ballet. Egy félórás rokokó-költeleményt tánczolnak most az Opera színpadán. Egy nagyon halk verset; hiszen a vers annál szebb, minél halkabb és a tökéletes vers, az maga a csönd. A mozdulat. Mozart kíséri ezt a művészi némaságot, melynél szebbet alig láttunk még. Ez az igazi rokokó: csupa csalás, csupa hazugság, csupa tulzás és illúzió, de a vége mindig a harmónia s a kiengesztelődés. A modern kor végső harmóniája a halál. A rokokóé az álom. Néhány figura alszik a színpadon: ez a bevezetés. Aztán jön egy kis rokokó-hazugság: Amor felébreszti őket. És

végül a harmónia: újból elaluszunk. Ami közbül van, az néhány mozdulat. Egyik porcellán-báb szereti a másikat; de sosem azt, amelyik mellé festve van. Mindig a szembenlevőt, az elérhetetlent. Lehet ezt verssel kifejezni? Nem, csak némasággal. És aztán a bábok megelevenednek és szerethetik egymást... Mit is mondhatnának, ha szavaik volnának? Ezt: Io t'amo. Vagy ezt: Je vous adore. De ez nem hangzik oly jól, mint egy pirouette. És azután el kell válniok, vissza, az állványaikra s utoljára egymásra néznek. Itt leghalkabb a vers, csupa csönd van a színpadon, fájdalom, szerelem és lemondás, ezer rim helyett egy kézlegyintés. A porcellánok bágyadt, szomorú szerelme volt ez. Mert a táncz, az a tökéletesség és nem a beszéd: ezzel megyünk el boldogan a színházból. És sokáig nézzük Hevesi Sándor doktort, ki ott áll a széksorok mögött és mozdulatlanul nézi a színpadját: ezt a nagy rendezőt, ezt a mélységes és finom poétát. És a végső impressziónk: Milyen jó is volna francziául írni erről a kis balletról. (Sz. L.)

Művészet.

Marquis de Bayros.

Kedves Marquis, el vagyok ragadtatva, el vagyok ragadtatva. Oly szép ez, hogy Ön ime leereszkedett hozzánk, oly igen szép: alig tudok szóhoz jutni. Az Ön finom feje a Sphynx karmai között, avagy más, még sokkal érdekesebb helyeken, az izgató mütyüirkék, a csábos, finom, vékony lábszárak magas harisnyákban, a harisnyán felül semmi, éppen semmi, csak szerelem, de mennyi szerelem! Kivételes, uri szerelem, amelyről alig mer álmodni a nép egyszerű gyermeke. Nem, ez a szerelem csak az uraknak való, ehhez csak Önök, született arisztokraták értenek. Azért van talán, hogy ha Önök leereszkednek a művészethez, azonnal eme finomabb és előkelő szerelem dallói lesznek; ki is daloljon róla, ha nem Önök, akik érte élnek? Henry Toulouse de Lantrec, Aubrey Beardsley, Baron von Reznicek, Zichy Mihály és végre Ön, kedves Marquis. Mind olyanok, akik magas ágyból születtek és többé-kevésbé hivek is maradtak az ágyhoz. Ön sem fehetett másképpen, Ön is arisztokrata, nagyon természetesen felül kellett emelkednie a morálon. Szerelmet adott a népnek és a nép bizonyára igen hálás Önnek. A nép pedig — hiszen Ön tudja, kedves Marquis — a szerelemért készpénzzel fizet.

Mégis bevallom: nem szívesen irtam le az Ön nevét a fentemlített előkelőségek után, valami különbség van közöttük és Ön között. A dolgot talán így lehetne megmagyarázni: A művészet nagy és szent dolog, de — bocsánat az ősi felfogásért — a morál is az. Már mostan, ha a kettő egymással szembe kerül, nyilván az lesz a győztes, amelyik erősebb. Az említett művészeknél a művészet lett az erősebb s ezért talán hajlandók leszünk szemet hunyni a morális hiba előtt. És hajlandók leszünk továbbra is meghajolni e művészek arisztokráciája előtt, mert ők, dacára annak hogy néha fellebbentették a hálósobák függönyét, megmaradtak arisztokratáknak. A művészet arisztokratáinak. Előkelő és kitűnő művészek, akik teljes talentummal, a hivatottság szuverén fölényével foglalkoztak a művészetükkel s ezért mindent meg lehet nekik bocsátani. A prudériát, amely felháborodott a műveik ellen, visszaverte hatalmas segítőársuk: a művészet.

De Ön, kedves Marquis? Mi az Ön mentsége? Ön nyilván azt hiszi, hogy szintén a művészet, de én biztosítom róla, hogy csalódik. Nem, a művészethez Önnek vajmi kevés köze van, barátom, a művészetet az előkelő ágyból, amelyben Ön született, kifejejtette a sors. És az a baj,

hogy ezt nem lehet pótolni. Ön hiába lop ornamentikát a baroktól, hiába lop motívumokat Beardsleytől, Reznicektől, akitől akar és akitől mi akarjuk, hiába pózol és hiába hazudja a finomságot, mi igen jól tudjuk, hogy Ön nem művész. A szorgalmas eklekticizmus még nem művészet. A rutin sem művészet. A póz sem művészet. Az édeskés modor sem művészet. És pláne nem művészet a szerelem úgy, ahogy Ön adja. Nem, ez így csak szerelem, érzékiség, perverzitás, undor, amelyre Önnek szüksége van, mert valamiből utóvégre élni kell. De az, aki abból él, hogy az emberek nincsenek fából, még nem művész. Ezt a mesteriséget egészen másképpen hívják, kedves Izé, és csak a megvetett prudéria menti meg Önt attól, hogy a nevén nevezem.

Persze, pénzt, azt keres Ön, tisztelt Marquis, mert az emberek között sokan vannak, akik nem tudnak különbséget tenni a művészet és az Ön mestersége között. De ez nem jelent semmit. Még az sem jelent semmit, hogy a Szent György-Czéh most Duna-ünnepet rendezett az Ön számára. Ez a kedves ünnep nem avatja Önt művészé, kedves horvát, csak éppen a Szent György-Czéhet kompromittálja. Mert annyira menni a tudatlanságban és tapintatlanságban, hogy egy egyesület, amely amatőr-gyűjtők számára alakult, idehozzon egy olyan művészetlen pornográfust, mint Ön, hogy kiállítsa, monográfiát írjon róla és úgy helyezze a gyanutlan emberek szeme elé, mint művészt, hát ez már mégis sok. Ez sokkal több egy ballépésnél, több egy hibánál, ez a hivatásnak, a czélokknak olyan félreismerése, amely megvonja az egyesülettől a létezéshez való jogot. Vagy ki vesz majd még egy régi cserepet attól az egyesülettől, amely művészet gyanánt árulta az Ön portékáit? Valóban, kedves Bayros, ön megkimélhetett volna becses megjelenésétől. Az Ön presztízse nem emelkedett ezzel a kiállítással, de a Szent György-Czéhé tönkrement.

Jean Preux.

A Nemzeti Színház. Végre, végre — egy pályázat, amely nem maradt meddő, végre, végre — egy színház, amelyet fel lehet építeni. Annál örvedetesebb, mert nem vártuk, sőt meg voltunk győződve arról, hogy az új Nemzeti Színház számára az volna a legjobb, ha fel sem építenék. És mégis, akadtak talentumok, akik meg tudtak birkózni a feladattal. De nem is ez a fontos, a tehetségekről azelőtt is tudtunk, ismertük őket és bízunk bennük. De akadt egy jury, amely jól végezte a dolgát, amely komoly és művészi szempontok szerint ítélte, amely azoknak adta az elismerés pálmáját, akik megérdemelték. Ez a nevezetesebb dolog, mert ez a ritkább. Ebből fakadnak azok a tanulságok, amelyeket szívesen ajánlunk a kultusz-miniszter ur figyelmébe. Az első magára a Nemzeti Színházra vonatkozik s egészen röviden így hangzik: fel kell építeni. A pályázatban akadt két terv: a Töry—Pogányé és Lajta Béláé, — a sorrend itt osztályozást is jelent — amely nemcsak a magyar, hanem az európai művészet szempontjából is megüti a mértéket, amely elsőrendű művészi kvalitásokkal is ékes. Nem várt eredmény, de ha már szerencsésen ráhibáztunk, nem szabad elszalasztani. Meg kell fogni, gyorsan és habozás nélkül s oda kell adni a megbízást annak a tervnek, amely a legértékesebb. Közvetítő tervek, régi színház átalakítása és más egyéb ideák egészen eltörpülnek a pályázat jelentősége mellett, amelyből határozott erővel csendül ki a visszatérő tétel: a színházat fel kell építeni. A másik tanulság általánosabb és örök időkre szól. Annyit jelent, hogy igenis vannak magyar talentumok, van jó magyar építész, csak nincsenek jó juryk. Addig, amíg a pályabírók döntésénél a protekció és a kéz kezét mos az irányadó, addig soha egyetlen pályázat sem lesz eredményes. De amint a jury pártatlanságát mint most — igaz: hogy hosszú vajadás után — meg lehet teremteni, akkor előbujnak azok a tehetségek, amelyek addig azért maradtak rejtve, mert nem találták érdemesnek, hogy bele-

menjenek egy előre eldöntött küzdelembe. Szíveleje meg a miniszter ur, hogy a jury számára írott törvény is csak egyetlen rövid mondatból állhat: csak igazságosan szabad ítélni.

Posztimpreszionizmus. A Művészház kiállításának csak a címe nagyszabású, maga a kiállítás éppen nem jelent sokat. Nem hoz új dolgokat, nem világít be új perspektívákat. Nyilván nincsen mit bevilágítania. És ez az egyetlen észrevevés, amely ezen a kiállításon figyelmet érdemel. Azok, akik ezt a kiállítást megrendezték, nyilván azzal a szándékkal tették, hogy még egyszer összefoglalják és együtt mutassák be az új művészetet. A szétszórt és itt-ott látott jelentésekből itt kellett volna egységes képnek kialakulnia, mert itt együtt van minden, amiről az utóbbi esztendőekben beszéltek, itt az összes képek, az ultramodern képek glédába álltak, hogy felvegyék az új ideálokért való harcot. És mégis, ez a harc nagyon erőlen. Ebben a harcban már nagyon kevés a lelkesedés. Mert ezen a kiállításon kétféle kép van, olyanok, amelyek teljes elkeseredéssel, nagy lendülettel vetik magukat a küzdelembe, amelyek szigorú és lelkiismeretes megtestesülései annak a pár sablonnak, amelyet az impresszionizmus óta modernnek szokás hirdetni. Ezek azonban többnyire rosszak, nagyon rosszak. Szerencsére inkább külföldiek, Delaunay és Kandinsky urak szimpla tehetségtelenségéből fakadók s nincsen is más létjogosultságuk, mint a programhoz való ragaszkodás. Innen a nagy lelkesedés, de ezért van az is, hogy ezek a képek nem számítanak. A másik csoport a tehetségesek csoportja, de ezeknél egy kis baj van; ezek mintha nem is olyan nagyon lelkesednének azokért a jelszavakért, amelyeknek elszánt bajnokai voltak hajdanán? Picasso genialis rajzainak legalább igen kevés közül van ama híres »Mandolinon játszó«-hoz. És a magyarok? Kernstock Károlynak itt van a két aktja. Igen, de mikor festett így Kernstock Károly? És hogyan fest ma? És Berény Róbert? Van egy portaitja: brillians, érdekes, kitünő. De nem is olyan modern, csak nagyon kevés kellene, hogy ezt mondhassam: lege artis van megfestve. Nem is bontja szét Bartók Béla fejét irányvonalak szerint, csak megfesti a jellemző erőnek és a rész előadásnak azzal a lendületével, amely a tehetségéből fakad, de semmi köze azokhoz a komor elvekhez, amelyeket oly igen határozottan szokott hirdetni. A tények ezen a kiállításon mások, mint az elvek, és — bevallom — ez nagyon örvedetes. Mert — legyünk méltányosak — azt jelenti, hogy a modern magyar piktorok túlépték a külföldről importált ideák szűk területét s már egy másik, egy kevésbé konvencionális, de sokkal értékesebb piktura felé haladnak. Reméljük, hogy mennél hamarabb el is fognak érkezni. Az elveknél csak azok maradnak, akik az elvekből élnek. Ha ugyan ezt életnek lehet nevezni?!

J. P.

IRODALOM.

Majális.

— Falu Tamás könyve. —

Az első regényünkbe mindent bele akarunk szorítani. Sárgult noteszkönyvek czeruzajegyzetei, egy-egy jó órában kiszineződő gyerekkori emlék, nyárvégi alkonyatok parázsló színei, egy szerelmes dal foszlánya, apró megfigyelések, rengő, ritmikusan hullámzó mondatok, gyümölcsöse érett ifjúságunk hamvasodó bölcsesége, első csalódások nyomán ütögető fanyarság meleg humora, egy kaland, egy álom, egy sötét gondolat a halálról, minden, minden megmozdul, életre kel a toll nyomán, és gazdagon, pazarolva hullámszik, rendetlen gyűrűbe verődve alakul, forr és formálódik, szinte elborítva a mese gondosan nyéssett indáit. Mint mikor a májusi orgona lila virágkupjai elnyomják a levelek

zöldjét és roskadva hajtják meg a szürke ágakat. Az ifjuság türelmetlen adakozó kedvének, a talénum siető, lázas kipattanásának gyönyörű ideje az első regény, aminek legnagyobb erejét talán az adja meg, hogy amíg mohón fordítja a nap felé virágait, egy pillanatra sem gondol a másodikkra. Minden nagyszerű virágzás azé az első májusé... A tulfütött szív már-már a józanság langyosságába hült, a könyvtől mámoros szem csodálkozva nézi a valóság igazi színeit, de a forró fej még egyszer álmodni akar, irigykedve a multra és sietős, szorongó félelemmel: hátha holnap már nem sikerül. Az álmodó még nem tudja, milyen erő feszíti igazában a karját, egy ölelésben fog át mindent és nem jut eszébe büszkélkedni az izmok játékos erejével. Gyönyörűséggel szakítja magán a sebet is, mert minden energia a szépségtől, a tavaszi naptól kábult és csak arról akar meggyőződni, hogy: van, él és élni akar.

Falu Tamás könyve ilyen májusi könyv. Gazdag, tékozló kezekkel fölraakott színekben pompázó, saját terhetől meggingó, egyenetlen, de erős, meleg és tartalmas könyv. Egy vékony, szürke történet, amit elborít a virágok özöne. De nagy színességében nem találunk egy csinált virágot sem, és ha gyenge is itt-ott a gally a sziramerdő mélyén, a gyenge, hajlós ágban is mindig megérezzük az eleven élet lüktetését. Seholy egy szál drót, itt minden becsületés, őszinte megnyilatkozása az író alkotó kedvének. A fogyatékoságait nem takargatja, de az erejével sem pózol. Talán csak a poétának — és most emlékezzünk az apró, finom, művészi versekre — juttat olykor nagyobb teret, mint amennyit egy igazi regény elbir. A lírikus válogatott és újraértékelt szavaival zár le majd minden fejezetet s ezért sokszor oldalakon át elhagyja alakjait: De szívesen megyünk vele és hallgatjuk erős, férfias rengésű liráját, a költeményt az élet vonatáról, a rongyos, palatáblás, örök iskolátjáró ősről, az első októberi kályhatűz zenéjéről és a váltakozó, kaleidoszkopszerű apró képekről, amiken keresztül az író megéreztetni velünk a dolgok egymásból alakulását, az élet folytonosságát. Legnagyobb ereje azonban a tömegekben való látás. Egy egész város, egy vasárnap délután, felhőkkel, emberekkel és emberi szívek vágyaival, fákkal és házakkal, a szálló füsttel és a tó aczélos nyugalomával összefogva, összehangolva, *egyszerre látva*. A magyar kisvárosi élet, a vidéki gyerek lelkének nagyszerű vázlatára bukkantunk rá Falu Tamás könyvében és nagy gyönyörűséggel olvastuk még ott is, ahol naiv lesz és a hangja dadogóvá válik. Ahol egy rutinizott újságíró átvágná magát, de ő megakad és zökkenve folytatja tovább a történetet. De éppen ez mutatja az ereje tiszta értékét. Nem technikai, külső, megtanulható értékekről számol be írásában, hanem a látó szem, érző szív és eredeti fej erejéről. Még nem tud egészen megépíteni egy regényt, egy fal itt-ott még beszakad, üres szakadékok tátonganak, de ennek oka csak a sietség, az első regényt életre keltegető heves türelmetlenség. A részletekben azonban annyi a báj, az érték és meglepően kész művészi erő, hogy nem kételkedhetünk talentumában. Nemcsak ígéret ez a könyv, amelyben a *Majálison* kívül még a *Vonalosokat* is találjuk, hanem egy eredeti, szimpátikus és erőstehetségű író bemutatkozása,

aki mindjárt első alkalommal gazdag ajándékkal kedveskedik olvasóinak. Különben *A Hét* olvasói még jól emlékezhetnek mindkét regényre, amik ezeken a hasábkon jelentek meg először.

Caracciolo.

KÖZGAZDASÁG.

Az Adria Biztosító Társulat idei közgyűlését — melyen az 1912. évről, a társulat alapítása óta a 74-ik üléstevnek zárószámadatait terjesztették elő — mult hó 24-én tartotta meg. A zárószámadataiból, valamint az üzleti jelentésből kitűnik, hogy az üzletmenet általánosságban kielégítő volt; az árfolyamok szokatlanul erős visszaesése folytán, melyet az értékpapírok a mult évben szenvedtek, a társulat számottevő könyvszerű veszteséget szenvedett értékpapír-állományában, mely veszteség azonban minden nehézség nélkül fedezhető volt egyrészt a külön tartalékok igénybevétele által, részben pedig az üzemi év terhére. Az *életbiztosítási A*) ágazatában 91,899,555 — koronáról szóló ajánlat nyújtott be; a kiállított kötvények 82,238,627 — korona tőkeösszegeiről szólnak. A biztosítási-állomány az üzleti év végén kerek 535 millió korona biztosított tőkére, 1,443,000 — korona biztosított évi járadékra rug. Halál- és elélési esetekben, valamint életjáradékok fejében 11,380,489,69 korona fizettetett ki. Az életbiztosítási díjtartalék 1912. év végével 149,158,300,29 koronát, illetve a viszontbiztosítók részének levonása után 136,475,339,13 koronát tett ki, az előző évhez képest tehát 8,077,800,08 korona többlet mutatkozik saját számlára. Az *elemi ágazatok B*) ágazataiban: a *tűzbiztosítási* ágazat díjbevétele 28,754,577,08 korona, a *szállítmánybiztosítás* díjbevétele 4,362,658,94 korona, a *betörés-elleni biztosítások* díjbevétele 762,333,66 — korona. Viszontbiztosítási díjak fejében összesen 15,402,214,12 — korona adatott le. A *kárfizetések* 21,978,354,50 koronát, a viszontbiztosítók hányadának levonásával 11 millió 758,587,43 koronát emésztettek fel. Az *elemi ágazatok* díjtartalékai összesen 21,674,925,30 koronát, illetve a viszontbiztosítás levonásával 11,867,454,78 koronát tesznek ki. Az alapszabályszerű átutalások levonása után, a hivatalnoki kar nyereségrezesedésének betudásával, a fennmaradó nyereségegyenlegről a mult évhez hasonló osztalék, azaz 160 korona kerül részvényenként szétosztásra. A társulat alaptőkéje és tartalékai az üzlet év végén a következőképp alakultak: 10,000,000 — korona teljesen befizetett alaptőke, 12,000,000 — korona vagyontartalék, 476,684,66 korona árfolyamingadozási tartalék, 148 millió 342,793,91 korona nettódíjtartalék, 4,720,709,41 korona nettókártartalék; összesen 175 millió koronán felül. A nyugdíjpénztár és a társaság alkalmazottainak ellátási pénztára összesen 3,971,681,09 korona felett rendelkezik.

A Magyar Keleti Tengerhajózási részvénytársaság Ullmann Adolf főrendiházi tag elnöklésével május 8-án tartotta XV. évi rendes közgyűlését, melyen a kereskedelmi kormány képviselőiben Gonda Béla miniszteri tanácsos vett részt. A közgyűlés elé terjesztett igazgatósági jelentés szerint a legutóbbi közgyűlés által nyert felhatalmazás alapján a részvénytőkének 4,200,000 koronáról 6,000,000 koronára való felemelése foganatosított és az újonnan kibocsátott részvények is részesednek a lefolyt üzlet év eredményében. A közgyűlés elfogadván az igazgatóságnak az 1912. évi 806,852 korona 97 fillér tiszta nyereség hováfordítására irányuló javaslatát, részvényenként 17 korona (8½%) osztalék fizetését határozta el. Miután a közgyűlés a felmentvényt az igazgatóságnak és a felügyelőbizottságnak megadta, az igazgatóság, valamint a felügyelő-bizottság eddigi tagjai újból megválasztottak. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen igazgatósági elnökké újból baranyavári Ullmann Adolf főrendiházi tag választott meg.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Vegyen **Schweizer's** Selymet

Kérjen mintákat tavaszi és nyári ujdonságainkból ruhákra és ru-zokra: Volle, Foulard, Messaline, Crepe de Chine, Eolenne, Mousseline, 120 cm széles méterenként K 1.20-tól méterenként, fekete, fehér, egyszínű és mintázott, valamint himzett bluzok és uhák batizst-, gyapju-, vaszonból és selyemből. Csakis garantált szolid selyemszöveteket adunk el közvetlen magánosoknak bér- és vámmentesen házhoz szállítva. (Dupla levélpórtó).

Schweizer & Co., Luzern U 9
Selyemszövet-kivitel. (Svájc) Kir. udv. szállítók

EGO szén-savas **BORAX** pipere **BORAX** üdít, szépit, fiatalít.

1 levél: 30 fillér
1 doboz: 1 korona

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczzint ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-boraxszappan K 1.—
EGO pipere-boraxcrém K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

